

II RIIGIKOGU

2. istungjärk. **Protokoll nr. 43 (23).** 1923. a.

Sisu: 1. Päewakorra täiendamine ja muutmine. — 2. Koolimajade ehitusfondi suurendamise seadus — I lugemisel. Wastu wõetud. — 3. Pariisi rahvuswahelise 20. III. 1883 a. tööstusliku omanduse kaitse konventsiooniga ühinemise seadus. — I lugemisel. Wastu wõetud. — 4. Rahvuswahelise tollitariifide wäljakuulutamise liiduga ühinemise seadus — I lugemisel. Wastu wõetud. — 5. Põllumajandusliku erakorralise toetuslaenu seaduseelnõu — päewakorral. — 6. Ilma sõjawäelise õppuseta tagawarawäkke arwatud kodanikkude kaitsewäe-teenistusse kutsumise seadus — II lugemisel. Wastu wõetud. — 7. Eesti wabariigi proletaarliste üliõpilaste riikliku toetuse seaduseelnõu — I lugemisel. Tagasi lükatud. — 8. Asunikudele ehitusaastatel toetusandmise seadus — II lugemisel. Wastu wõetud. — 9. Wabaladude seadus — II lugemisel. Wastu wõetud. — 10. Ebaõigete kaubanimetuste keeluseadus — II lugemisel. Wastu wõetud.

II Riigikogu koosolek 23. nowembril 1923 a. kell 5 p. l.

Kokku on tulnud 88 Riigikogu liiget.

Koosolekut juhatab abiesimees **L. Raudkepp**.

Sekretäri kohal sekretäär **T. Kalbus**.

Walitsuse looshis: wälisminister **Fr. Akel**, siseminister **K. Einbund**, sõjaminister **A. Anderkopp**, haridusminister **A. Weiderman**.

Wälisesitajate looshis: Eesti saadik Moskwas **A. Birk**.

P ä e w a k o r d :

1. Koolimajade ehitusfondi suurendamise seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

2. Pariisi rahvuswahelise 20. III. 1883 a. tööstusliku omanduse kaitse konventsiooniga ühinemise seadus — wäliskomisjoni ettepanek.

3. Rahvuswahelise tollitariifide wäljakuulutamise liiduga ühinemise seadus — wäliskomisjoni ettepanek.

4. Põllumajandusliku erakorralise toetuslaenu seadus — rkl. A. Tamm'e ettepanek.

5. Ilma sõjawäelise õppuseta tagawarawäkke arwatud kodanikkude kaitsewäeteenistusse kutsumise seadus — II lugemisel.

6. Asunikude ehitusaastatel toetusandmise seadus — III lugemisel.

7. Wabaladude seadus — III lugemisel.

8. Ebaõigete kaubanimetuste keeluseadus — III lugemisel.

Koosolek algab kell 5.15 min.

1. Päewakorra Juhataja L. Raudkepp: Päewakord on muutmine. Riigikogu liigetele kätte saadetud.

Riigikogu abiesimees **K. Wirma:** Riigikogu juhatus seadis tänase päewakorra kokku eile, siis kui ei olnud koosolek veel lõpetatud ja wõttis päewakorda küsimusi selle eeldusega, et eile päewakord pidi läbi wõetama. Et aga päewakord tegelikult läbi ei wõetud ja Riigikogu juhatus kawatsuse järele kõik materjaal, mis eilses päewakorras wastawa arutusastmeni oli jõudnud, oleks pidanud tänasesse päewakorda tulema, siis teeb Riigikogu juhatus ettepaneku päewakorda wastawalt parandada ja nimelt: kunni 5-da p. jääks päewakord endiseks, 6-st p. kunni lõpuni asemele tuleks eilsest päewakorrast see materjaal, mis eilsest päewakorrast üle jäi. Sellega oleks päewakord järgmine: 6-ks päewakorra-punktiks oleks „Eesti wabariigi proletaarliste üliõpilaste riikliku toetuse seaduseelnõu — I lugemisel“ ja järgmised päewakorra-punktid, kus on märgitud III lugemisel, tuleks parandada kõik II lugemisel. Tähendab, et tänases päewakorras oleks mitte 8 punkti, waid 9, misjuures 5-da p. järele tuleks uus päewakorra-punkt, kuna 6-es 7-daks, 7-es — 8-ks ja 8-as 9-ks tuleks lugeda.

Juhataja L. Raudkepp: Riigikogu abiesimees Wirma poolt on juhatus nimel tehtud ettepanek, mis päewakorda järgmiselt täiendab ja muudab: päewakorra-punktid 1—5 jääksid samad, mis on Riigikogu liigetele wäljajagatud päewakorras; päewakorra lõpuosa sisaldaks eilsel koosolekul läbiwõtmata jäänud päewakorra-punkte:

6. Eesti wabariigi proletaarliste üliõpilaste riikliku toetuse seaduseelnõu — I lugemisel. 7. Asunikudele ehitusaastatel toetusandmise seadus — II lugemisel. 8. Wabaladude seadus — II lugemisel. 9. Ebaõigete kaubanimetuste keeluseadus — II lugemisel.

Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek vastu wõetud, — seega on päewakord kindlaks määratud.

2. Koolimajade ehitusfondi suurendamise seadus — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **J. Piiskar:** Rahaasjanduse komisjoni poolt esitatud „koolimajade ehitusfondi suurendamise seadus“ näeb ette 10. miljonit lisakrediiti. Koolimajade ehitusfond on asutatud Riigikogu poolt 1922 aastal. 5. mail vastuwõetud koolimajade ehitusfondi seadusega, mille järele asutatakse ehitusfond, millest omawalitsused koolimajade ehitamiseks ja nende ümberehitamiseks pikaajalist laenu nelja protsendiga saavad ja erakorralisel juhtumisel ka toetussummasid saada woiwad. Selles seaduses määratakse koolimajade ehitusfondile 4 aasta kestes 100 miljonit marka 1922 ja 1923 aastail 30. miljonit aastas, see on kokku 60. miljonit, 1924 ja 1925 aastatel 20. miljonit aastas. Seaduses on ka ette nähtud fondi tarwitamise kord, mida ma pikemalt seletama ei hakka. On öeldud, et laenu antakse peasjalikult omawalitsuse asutustele kuni 35 aasta peale kuni 75% ehituse eelarwetest ja et laen on 4%-line.

Käesolewat eelnõu arwesse wõttes oleks 1924 aastal haridusministeeriumil tarwitada koolimajade ehituslaenu 30 miljonit marka, kuid wajadus on iseenesest palju suurem. Nagu selgub neist andmetest, mis haridusministeeriumile on tulnud laenusaamise kohta, on laenu nõudmist umbes 400. miljoni marga ümber. Neist nõudmistest on suurem osa läbi waadatud ja selgitatud, missuguseid esimeses järjekorras rahuldada tuleb. Esimese järjekorra nõudmistele rahuldamiseks tuleks 97. miljonit marka tarwitada. Nende summade määramisest ei ole osa wõtnud mitte ainult haridusministeerium, waid ka riigikassa peawalitsuse ja siseministeeriumi esitajad.

Ja kui silmas pidada seda seisukorda, milles eriti algkoolimajad on mitte ainult maal, waid ka linnas oma wiletsuse poolest, oma ruumi kitsikuse poolest, siis on arusaadaw, et ehituslaenu nõudmine peab suur olema. See 97 miljonit on peaaegu kõik algkoolimajade ehitamiseks küsitud. On ainult 5 miljonit laenu Jõhwi alewisse realgümnaasiumi maja ehitamiseks üles wõetud. Muu on kõik, nagu tähendasin, algkoolimajade ehitamiseks.

Nende nõudmistele rahuldamiseks on haridusministeerium kawatsenud küsida tänawu aasta 60. miljonit lisakrediiti ja tulewal aastal 75 miljonit, kokku 135 miljonit. Silmas pidades aga praegusi eriti kitsaid olusid, ei ole Wabariigi Walitsus terwet seda summat lubanud, waid on leidnud wõimaliku olewat eelarwesse wõtta tänawu aasta lisakrediidina ainult 10 miljonit, mis kaugeltki wajadusi ei rahulda.

Rahaasjanduse komisjon on selle eelnõu läbi waadanud ja muutmatalt vastu wõtnud, leides walitsuse poolt esitatud motiivid põhjendatud olewat. Kuid komisjon ei pidanud tarwilikuks omal algatusel krediiti suurendama hakata ja esitab sellepärast eelnõu muutmata kujul Riigikogule. Rahaasjanduse komisjoni nimel panen ette see eelnõu I lugemisel vastu wõtta.

J. Jaanis (rhw.): Austatud Riigikogu liikmed! Käesolew seadus, mis puudutab koolimajade ehitusfondi suurendamist, on peasjalikult sihitud nõndanimetatud algkoolide kohta ja eraldi awalikkude algkoolide kohta. Siin on aga wälja jäetud küsimus nõndanimetatud eraharidusasutuste kohta. Meie teame väga hästi, et eraharidusasutuste küsimus, iseäranis nende ruumide seisukohalt, on väga teraw. Ja seda asjaolu silmas pidades, teen ma ettepaneku, et see seaduseelnõu saaks wastawale komisjonile tagasi antud järeloomiseks, et kas ka eraharidusasutustele ei tuleks laenu anda nende koolimajade ehitamiseks.

Juhataja L. Raudkepp: Lõp sõna on aruandjal.

Aruandja J. Piiskar: Seda küsimust rahaasjanduse komisjon ei arutanud, sellepärast, et seda küsimust seal keegi üles ei wõtnud. Minule paistab aga, et päris õieti talitati, kui seda küsimust

üles ei wõetud, sest ehitusfondi seaduse § 4 ütleb: „Laenu antakse ainult maakonna, linna ja alewi omawalitsustele.“ Nii on siis ehitusfondi seaduse fondi otsarbe juba piiratud. Kui tahetakse ehitusfondi laiendada ka eraõpeasutuste peale, siis ei tuleks seda mitte krediidi-seadusega lahendada, waid tuleks esitada koolimajade ehitusfondi seaduse muutmise seadus, millega selle seaduse § 4 selles mõttes laiendataks, et oleks wõimalus laenu anda ka eraõpeasutuste ülewalpdamiseks, mida praegu see seadus ette ei näe. Nagu tähendasin — rahaasjanduse komisjonis seda küsimust arutelul ei olnud ja waewalt rahaasjanduse komisjon sarnase algatuse enese peale wõtab.

Juhataja L. Raudkepp: Aruandja poolt on tehtud ettepanek seadust I lugemisel wastu wõtta. Rkl. Jaanis'e poolt on tehtud järgmine ettepanek: „Koolimajade ehitusfondi suurendamise seadus rahaasjanduse komisjoni tagasi anda, et ka eraharidusasutustele wõimaldataks ehituslaenu.“ (H ä ä l e t a t a k s e.) Komisjoni ettepanek on saanud poolt 40 häält, rkl. Jaanis'e ettepanek 23 häält. Kwoorumraamatu järele on koos 82 Riigikogu liiget. Seega ei ole kumbki ettepanek absoluutset enamust saanud ja tulewad uuesti hääletamisele „poolt“ ja „wastu“. (H ä ä l e t a t a k s e.)

Hääletamise resultaadid on järgmised: Komisjoni ettepanek on saanud poolt 41, wastu 24 häält. Rkl. Jaanis'e ettepanek — poolt 28 häält, wastu 38 häält. Seega on wastu wõetud komisjoni ettepanek.

3. Pariisi rahwuswahelise 20. III. 1883 a. tööstusliku omanduse kaitse konwentsiooniga ühinemise seadus — I lugemisel.

Wäliskomisjoni aruandja **A. Tupits:** Pariisi rahwuswahelise 20. III. 1883 a. tööstusliku omanduse kaitse konwentsiooniga ühinemise seadus anti

wäliskomisjoni 31. X. 23. Wäliskomisjon waatas omal koosolekul 12. ja 19. nowembril s. a. konwentsiooni läbi ning tunnistas tarwilikuks selle rahwuswahelise tööstusliku omanduse kaitse konwentsiooniga liitumise. See konwentsioon näeb ette, et riigi kodanikkudel, kes sellesse lepingusse astuwad, on õigus kõigis

ühendusesolewates maades leiduste patente, mustrid ja mudelid, wabriku- ja kaubamärke, tööstuse nimetust ehk nende algupära registreerida lasta ja sellega need õigused wõistluse suhtes omandada, mis on antud ehk antakse wastawate seaduste läbi wastawate riikide kodanikkudele. Sarnase konwentsiooni loomise mõte oli juba õige ammu üles tärnanud. Juba 1873 a. maailma näitusel Wiinis olid ärimehed ja töösturid selle üle läbirääkimisi pidanud. Wiis aastat hiljem on Prantsuse walitsus kokku kutsunud konwerentsi, kus wastawa konwentsiooni tekst wälja töötati ja kõigile riikidele ette pandi arwamise awaldamiseks. 1883 a. on jälle selles asjas konwerents ära peetud, kus see tekst lõpulikult läbi waadati. Samal aastal kirjutasid üheteistkümne riigi esitajad konwentsioonile alla. Wene, Saksa ja Inglismaa ja Austria ei kirjutanud esialgu sellele konwentsioonile alla, kuid käesolewa aasta jaanuariks oli sellest konwentsioonist osawõtjate arw juba tõusnud 31 peale, nii, et nüüd on selle konwentsiooni liikmed kõik suurriigid ja peale selle ka meile lähedal seiswad riigid, nagu Soome ja Poola.

Mis Eesti liitumisse selle konwentsiooniga puutub, siis on see osalt ka juba sellepärast tarwilikuks saanud, et meie kaubalepingud juba meid kohustawad seda konwentsiooni tunnustama. Teiseks on ka juhtumisi ette tulnud, kus näituseks Soome on keeldunud meie kaubamärke tunnustamast ja on just ette toodud seda, et Eesti ei ole wastawa konwentsiooniga ühinenud. Kui Eesti selle konwentsiooniga ühineb, siis hakatakse Eesti kaubamärkisid kõigis teistes maades, kes selle konwentsiooniga juba liitunud on, registreerimiseks wastu wõtma ja meie seaduste nimetustele kindlustatakse tarwiline kaitse. Liitumisel tuleb ka Eestil oma osamaks maksta, nii umbes 30—35 tuhande marga ümber aastas.

Wäliskomisjon on selle konwentsiooniga ühinemise tarwilikuks pidanud ja sellepärast teen ettepaneku seda seaduseelnõu I lugemisel wastu wõtta.

Juhataja L. Raudkepp: Ettepanek on tehtud seda seadust I lugemisel wastu wõtta. (H ä ä l e t a t a k s e.) Nähtawa enamusega on käesolew seadus I lugemisel wastu wõetud.

4. Rahwuswahelise tollitariifide wäljakuulutamise liiduga ühinemise seadus — I lugemisel.

Wäliskommisjoni aruandja **K. Ast:** Rahwuswahelises kaubanduslikus läbikäimises on suur tähtsus tollitariifidel ja tollimäärustel. On loomulik, et kui keegi soovib kusagile maale kaupa saata, siis tal tarwis on teada, missugused seal maal tollitariifid ja tolliseadused on. Et inimestel, kui ka walitsustel nendega tutwunemist kergemaks teha, asutati aastal 1890 rahwuswaheline liit. Liidu ülesandeks on tollitariifide ümberpanemine ja kirjastamine, ja teistele walitsustele laialisaatmine. See rahwuswaheline liit tollitariifide ja määruste wäljakuulutamiseks asutati suurriikide eeskujul, kuid ka suurem hulk vähemaid riike on sellesse liitu astunud, nii et selle liidu liigete hulk 50 on tõusnud. Pärast on weel mitmed riigid selle liiduga ühinenud, muuseas ka Tsheho-Slowaakia, Soome ja Läti. Selle liidu ülesanne seisab, nagu ma juba nimetasin, tollitariifide ja tollimääruste tõlkimises, neid tõlkeid antakse wälja 5. keeles: Inglise, Prantsuse, Saksa, Itaalia ja Hispaania keeles ja saadetakse muidugi wastawal arwul liidu liigetele kätte.

Eesti walitsusele tegi 1921 a. Belgia konsul ettepaneku selle liiduga ühineda.

Belgia konsul nimelt sellepärast, et liidu büroo asub Brüsselis ja tema ametnikud määratakse Belgia walitsuse poolt. Wabariigi Walitsus, arwesse wõttes seda ettepanekut ja kaaludes asja kasulikkust, on otsustanud 14. septembril 1921 a. liituda selle rahwuswahelise tollitariifide wäljakuulutamise liiduga. Nagu näha, meile ei sünnita selle liiduga liitumine mingisuguseid raskusi, ta toob meile ainult mõningaid kulusid, nimelt peab iga liituw riik kandma oma suurusele wastawa osa liidu maksust. Eesti on nende läbirääkimiste põhjal maksumaksmise mõttes määratud 5 järku ja temal tuleks kanda kuludest 9 üksust. Aga see summa ei tee, nii nagu wälisministeeriumi andmed näitawad, mitte üle 30.000 m. aastas... (Wälisminister F. Akel: 50 tuhat)... Ah jah, umbes 50.000 tuhat aastas, peale selle weel esimesel aastal liitumise maks 8.000 marka, nii et esimesel aastal teeb see summa wälja umbes 58.000 marka, kuid järgmistel aastatel, nii kõnelewad liidu büroo teated, on ette näha maksu wähenemist, wist sellepärast,

et trükitöid lähematel aastatel vähem on. Nii et meie wõime arwata, et see maks järgmistel aastatel umbes 30.000 marka oleks. See ei ole igatahes mitte suur kulu, silmas pidades seda, et selle kulu eest kõik tollitariifid, tolliseadused, tollimäärused ja nende muudatused ja muutmised tõlgitakse 5. keelde, antakse wälja ja saadetakse kõigile nendele riikidele, kes liiduga on ühinenud. Sel teel tutwunetakse teistes maades meie tollitariifidega ja ühtlasi saame meie ka kõigi teiste maade tollitariifid ja tollimäärused.

Kui nüüd seda silmas pidada, et õige palju trükitöid meile enestele kätte saadetakse, siis ei wõi neid kulusid mitte suurteks kuludeks pidada. Kõike seda arwesse wõttes teeb wäliskommisjon ettepaneku seda seadust I lugemisel wastu wõtta.

Parandusena teatan weel, et laiali-laotatud tekstis on üks trükiwiga, seal on nimelt öeldud, et „Wabariigi Walitsuse otsus 14. sept. 1921 a. ühineda rahwuswahelise tollitariifide wäljakuulutamise liiduga, mis asutatud Brüsselis 5. juunil 1890 a.“, kuid peab olema „...mis asutatud Brüsselis 5. juulil 1890 a.“

Juhataja **L. Raudkepp:** (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seadus I lugemisel wastu wõetud.

5. Põllumajandusliku erakorralise toetuslaenu seadus — päewakorral.

A. Tamm (rhws. w.) Teen ettepaneku see seadus anda rahaasjanduse komisjoni ja wiimasele määrata 10-päewaline tähtaeg. Meil on olnud precedent ka endises Riigikogus, et komisjonidele on tähtaegu määratud. Ehk see küll mitte soowitaw ei ole, aga arwesse wõttes seda, et esitatud seadus on väga kiire iseloomuga, sest meie oleme sarnastes oludes, kus abi ei tohi hiljaks jääda, sellepärast julgen mina esineda selle ettepanekuga, et komisjonile määratakse 10-päewaline tähtaeg ja arwan, et see ettepanek saaks wastu wõetud.

Juhataja **L. Raudkepp:** Rkl. Tamm'e poolt on ettepanek tehtud põllumajandusliku erakorralise toetuslaenu seadus anda rahaasjanduse komisjoni ja wiimasele määrata 10-päewaline tähtaeg. (Hüüded kohtadelt: La h u s h ä ä

letada.) On ettepanek tehtud seda ettepanekut kahes osas hääletada. See ettepanek tuleb siis kahes osas hääletamisele. Esimene on, et antagu seaduseelnõu rahaasjanduse komisjoni ja siis tuleks teine osa sellest ettepanekust, mis käib tähtaja kohta. Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud. Hääletamise motiivide kohta on sõna rkl. Laidoner'il.

J. Laidoner (põl.): Põllumeeste rühm toetab täielikult, et see seaduseelnõu saaks võimalikult kiirelt läbi waadatud, aga siiski, et just kaks päewa tagasi, alles ülelele wõeti wastu soowiawaldus, et walitsus peaks andmeid koguma, kuna need andmed, mis senniajani kogutud, puudulikud on, siis on wist raske laenuküsimumst enne ära otsustada. Sellepärast arwame meie, et 10-päewalise tähtajaga seda ära otsustada mitte ei saa ja sellepärast põllumeeste rühm ei saa mitte selle tähtaja poolt olla.

Juhataja **L. Raudkepp**: Hääletamisele tuleb rkl. Tamm'e ettepaneku teine osa, et seaduseelnõu komisjonis waadataks läbi 10-päewalise tähtaja jooksul. (Hääletatakse.) Nähtawa enamus on wastu, nii et tähtaega ei ole siis mitte määratud selle seaduseelnõu rahaasjanduse komisjonis läbiwaatamiseks.

6. Ilma sõjawäelise õppuseta tagawarawäkke arwatud kodanikkude kaitsewäeteenistusse kutsutamise seadus — **II lugemisel.**

Riigikaitse komisjoni aruandja **H. Laretei** (loeb): Ilma sõjawäelise õppuseta tagawarawäkke arwatud kodanikkude kaitsewäeteenistusse kutsumise seadus.

Juhataja **L. Raudkepp**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seaduse pealkiri wastu wõetud.

Aruandja **H. Laretei** (loeb): § 1. Tagawarawäe arwel seiswad kodanikud, kes 1. jaanuarist 1893 a. kuni 31. detsembrini 1898 a. sündinud ja kes nii Wene kui ka Eesti sõjawäes teeninud ei ole, kutsutakse sõjawäelise ettevalmistuse omandamiseks kaitsewäeteenistusse 15.-st jaanuarist kuni 10 maini 1924 a.

Teenistusse wõtmine sünnib rahwawäe komisjonides 3. jaanuaril 1924 a.

Kogumispunkti ilmumise päewaks määratakse 12. jaanuar 1924 a.

Märkus. Õpetajad, kes selle paragrahwi alusel kaitsewäeteenistusse kutsumisele kuuluwad, kutsutakse teenistusse 30. maist kuni 25. septembrini 1924 a. Teenistusse wõtmine sünnib rahwawäe komisjonides 20. mail 1924 a. Kogumispunkti ilmumise päewaks määratakse 28. mai 1924 a.

E. Martinson (sd.): Selle seaduseelnõu esitamise puhul walitsuse poolt Riigikogule juhtisin mina õpetajate liidu esimehena sõjaministri ja haridusministri tähelepanu selle peale, et see seadus wäga takistawalt wõiks mõjuda meie koolitöö peale, kuna ta kesk õpetöö ajal oleks kutsunud osa õpetajaid õpetööst. Peale selle oleks ta ka weel tuntawalt koormanud omawalitsusi. Mõlemad ministriumid tulid sellele soowile wastu ja wõtsid § 1-se juurde sisse märkuse, et õpetajatele lükatakse teenistusse ilmumise aeg suwe peale edasi. Wahepeal on aga nüüd ka kaalumisele wõetud küsimus, kas ei wõiks ja ei peaks sarnase õiguse saama ka üliõpilased ja on see küsimine, nagu ma kuulnud olen, ministriumides jaatawalt otsustatud, ehk küll praeguses eelnõus seda sees ei ole, et üliõpilastel oleks ka võimaldatud suwel sõjawäelisele õppusele ilmuda. Mina teeks aga nüüd paranduse, et seda õigust laiendatakse ka keskkoolide õpilaste peale ja põhjendan seda järgmiselt: kui leitakse võimalikuks lubada üliõpilastele suwel õppusele ilmuda, siis peaks õieti rohkem õigust olema võimaldada seda ka keskkooli õpilastele, sellepärast, et ülikooli tööst ärakiskumine õpetöö ajal ei mõju nii raskesti õpetöö peale, kui just keskkooli õpilaste ärakiskumine õpetöö ajal. Neil ei läheks mitte ainult ½ aastat kaduma, waid neil läheks sellega kaduma terve aasta. Nema unustaksid sellegi ära, mis nad esimesel poolaastal õppinud on. Keskkooli töö on rohkem seotud otse õpetegewusega ja juhtimisega õpetajate poolt, üliõpilased aga wõiksid rohkem iseseiswalt töötada, neil oleks võimalus ülikooli õpetööd jälgida, olles sõjawäelisel õppusel. Keskkoolis on see igatahes aga raske. Meil on osa keskkooli õpilasi peajasjalikult õhtukeskkoolide õpilased, see on waesem kiht, kes peawad päewal mujal teenima ja kellel

wõimalus on õppimist jätkata ainult õhtul. Nendelt ühe aasta äraõppimine teeks neile suurt kahju, nende õpetööd takistataks suuresti sellega, kui neile mitte ei võimaldada suwel sedasama ära teha, mis nad nüüd peaksid ära tegema talwe ajal pooleaasta jooksul. Igatahes, kui võimalus üliõpilastele lubada edasi lükata sõjawäe õppuse kohustust, siis seda rohkem peaks põhjust olema lubada seda edasi lükata ka keskkooli õpilastele. Nende arw ei saa muidugi suur olema, sest suur osa keskkooli õpilasi on nooremad ja neile antakse ajapikendust keskkoolis õppida. Siin tuleb arwestada aga nende õpilastega, kes õhtukeskkoolis õpiwad. Nemat on juba wanemad inimesed, sellepärast panem ette esimeses reas sõna järele „õpetajad“ weel juurde lisada „ja üli- ning keskkoolide õpilased“. § 1. märkus käiks siis järgmiselt: Õpetajad ja üli- ja keskkoolide õpilased, kes selle paragrahwi alusel kaitsewäeteenistusse kutsumisele kuuluwad, kutsutakse teenistusse 30. maist kuni 25. septembrini 1924 a.“

Sõjaminister A. Anderkopp: Austatud Riigikogu liikmed! Wabariigi Walitsusele sai ülikooliwalitsuse poolt teatawaks, et tulewal kewadel, tähendab ajal, kus see seadus jõusse astub, üliõpilaste hulgas inimesi on, kes selle seaduse mõiste alla käiksid. Neid ei ole palju. Kindlaid andmeid anda ülikooliwalitsus ei saanud. Nende arw kõigub umbes 5—8 wahel. Nende hulgas 2—3 niisugust õpilast, kes kewadel ülikooli lõpetawad. Sellepärast kõike seda arwesse wõttes, leidis Wabariigi Walitsus, et ei tohiks isärani nendele, kes kewadel ülikooli lõpetamas on, mitte terwet aastat kaotsi lasta minna. Sellest seisukohast wälja minnes on minul au Wabariigi Walitsuse nimel ettepanekut teha, täiendada käesolewat paragrahwi üliõpilaste mõistega, see tähendab — lugeda märkuse algust nõnda: „Õpetajad ja üliõpilased, kes selle jne.“ Mis puutub aga lugupeetud härra Martinsoni ettepanekusse keskkooli õpilaste kohta, siis ei saa Wabariigi Walitsus seda küsimust mitte jaatawalt wõtta. Ma olen selle küsimuse lahendamiseks pööranud haridusministri poole, kes minu seisukohta täiesti pooldab ja nimelt järgmistel põhjustel: kõigepealt ei ole meil mingisuguseid andmeid, kuipalju meil keskkooli õpilasi selle seaduse

mõiste alla käib. Neid ei ole ka lugupeetud ettepanekutegija mitte annud. Teised asutused ei ole ka teinud niisuguseid ettepanekuid, nii et selle seaduse alla käiwad õpilasi wõiks olla 1, 2, kõige rohkem 3. Seadust ei saa aga teha ühe ega kahe inimese pärast. Kui aga üksikute keskkooli õpilastega mingisugused raskused tekkima peaksid, siis oleks härra haridusminister sellega nõus, et erilist eksamikomisjoni määrata ja seal neile võimaldada sügisel eksami teha selleks, et nemad oma tööde tagajärgede üle wõiksid aru anda. Suwe jooksul saaksid nad teistele järele ja seega oleks võimalus neid siis wastawasse klassi üle wiia. Sisuliselt olen selle ettepaneku wastu weel teisest küljest. Härra Martinson tähendas õhtukeskkoolide kohta, aga õhtukeskkoolide mõiste ei ole meil selge, sest muuseas Tallinnas on meil olemas harilik õhtukeskkool ja on olemas ka kolledsh. Peale selle on meil neid keskkoolisid Tartus, Pärnus jne. Ühedel nendest on teatud õigused, teistel ei ole neid mitte, rääkimata sellest, et keskkoolid mitte ühte ja sama tüüpi ei ole. Harilik õhtukeskkool on hoopis teist laadi, kui kolledsh. Kolledsh on rajatud harilikule eksamsüsteemile, kus inimene ei tarwitse alati kuulamas käia, kursuse kestus wõib kuni 10 aastani minna. Keskkoolis on olud hoopis teised. Kui meie härra Martinsoni paranduse sel kujul wastu wõtaksime, looksime inimestele kerged võimalused sel ajal õppusele mitte tulla, kui tarwis on. Keskkooli pääsemine on ka väga hõlbus, täna ei ole ta keskkoolis, homme wõib ta sinna minna. Pärnus, näiteks, on keskkool täiesti waba. (W a h e l h ü ü e p a r e m a l t p o o l t : S u w e l l ä h e w a d õ p p i m a l !) Hea küll, kui see nii on, kuid kewadel tuleb 100 inimest ja suwel kaks tuhat, ehk suwel sada ja kewadel kakstuhast, mis meie siis peale hakkame. Peame ometi teadma, kes tulewad ja millal õppusele tulewad. See parandus on täitsa kõikuwale alusele seatud, arwesse wõttes, et inimesi ainult 2—3 oleks, sest oleks neid rohkem, siis peaks see haridusministeeriumil teada olema ja wäljawõtet mõne üksiku jaoks teha oleks väga raske.

H. Heideman (töörp.): Kui see seadus I lugemisel oli ja mina pikemalt sõna wõttes alla kriipsutasin, et selle seaduseelnõuga sõjawäge suurendatakse

selleks, et ette walmistada uutele sõdadele ja maksukoormaid laduda töörahwa õlgadele, siis seletas härra sõjaminister ja püüdis tõendada, nagu oleks Eestis tõepoolest kõigewäiksem sõjawägi, kuna nõukogude Wenemaal palju suuremat sõjawäge ülewal peetawat. Ta tõi ette mingisuguseid statistilisi andmeid, kuid ma pean siin kinni naelutama seda, et need andmed sugugi tõsioludele ei wasta. Mis puutub sõjaeelarwesse, siis teeb see nõukogude Wenemaa üldeelarwest wälja 10,0% ...

Juhataja **L. Raudkepp**: Rkl. Heideman, ma palun Teid 1-se paragrawi juurde jääda.

H. Heideman (töörp.): Ma põhjendan ettepanekut selle paragrawi tagasi lükkamiseks. Sõjaeelarwe Eestis teeb wälja 23% üldeelarwest, see on enam kui kaks korda suurem Wene omast. Waatame edasi sõjawäelaste arwu. Kui territoriaalselt wõtta, siis on sõjawäelaste arw nõukogude Wenemaal iga tuhande ruutkilomeetri pealt 30,6, Eestis — 329,4, see tähendab, et siin ligi 10 korda maapinna järel sõjawäge rohkem on. (Chr. Kaarna (töer.): See arw ei ütle midagi.) Olge lahke, härra Kaarna, lükake need andmed ümber. Sõjamaks oleks nõukogude Wenemaal iga elaniku pealt — lapsed ja sandid ühes arwatud — 0,16 naelsterlingit, ehk 246 ja pool Eesti marka, kuna Eestis iga elaniku pealt 0,9 naelsterlingit ehk 1336 Eesti marka. Kõik see tähendab seda, et Eesti sõjawäe peale suuremaid summasid kulutab, kui nõukogude Wenemaa. (J. Soots (põl.): Kust Teie niisugused andmed wõtsite, ah?) Pean ütleva, et need andmed, mis härra sõjaminister ette kandis, on waled, need on kas 5—6 aastat tagasi wõetud, ehk mõnes kantseleis wälja mõeldud, nende kohta järeldusi teha ei saa. Sõjawäelaste arw üldelanikkude arwust teeb nõukogude Wenes wälja 6,13, aga Eestis 1¹/₆%, see on rohkem kui kaks korda suurem %. (Sõjaminister A. Anderson: Teie arwud küll ei klapi. J. Laidoner (põl.): Nii palju küll ei ole, see ei ole õige.) Ma soowitaksin härra sõjaministrile rehkendamise tundisid.

Edasi, iga tuhande elaniku peale tuleb sõjawäelasi nõukogude Wenemaal 4,8,

Eestis 11,8, see tähendab rohkem kui kaks korda nii rahwa suuruse, kui ka eelarwe ja terwe selle arwu järele on Eesti sõjawägi kaugelt suurem, kui nõukogude Wenemaal. (J. Soots (põl.): Sellepärast on ta ka tugewam, sellepärast ta ka peksis nõukogude Wenemaa ad.) Sellegakonstateerin weel, et härra sõjaministri wäited, nagu oleks isegi see sõjawäe üldprotsent rahwaarwust nõukogude Wenemaal suurem kui Eestis, on täiesti waled ja põhjendamatud. (J. Laidoner (põl.): Teie oma arwud pole õiged. J. Soots (põl.): Teil on üldse wale andmed.)

Peale selle toonitati selle seaduseel nõu kaitseks sõjaministri poolt, et meil on tarwis sõjawäge ja on tarwis rohkem kodanikka wälja õpetada selleks, et kas wõi esimesedki päewad wastu seista ja walmis olla, senniks kui tuleb abi. Aga kes käsib walmis olla, ja missugune on see hädaoht, mis nõuab walmisolekut, mis tingimata nõuab walmisolekut ja mille jaoks need hulgad kodanikud mobiliseeritakse? Selle hädaohu peale näidati nõukogude Wenemaa poole. Mul ei tarwitse mitte uuesti hakata neid seletusi ette tooma, mis ma l lugemise ajal ette tõi, kuid pean ütleva ühte, et see põhjendus ainult ettekäändeks on. Walmis olla käsiwad ainult suurriigid ja tehakse õieti need mobilisatsioonid nende näpunäidete järele. Noh, wõtke ise, härra Soots, kui endine sõjaminister ja õelge, kas on wõimalik nelja kuu jooksul kodanikka kas wõi sõjaliste teadmiste algastmete järele arendada wõi õpetada. (A. Tupits (põl.): Wenemaa küll ei saaks!)

Siin tähendati, et tulewikus sõda saab olema rohkem partisaansõja iseloomuga, järjelikult on siin grupitaktikaga tegemist sõjawäe õpetamises. 4. kuuga ei suuda aga selle taktika esimesi harjutusi läbi wiia. (J. Tõnisson (rhw.): Meie poisid õpiwad ühe nädalaga rohkem, kui teised kuue kuuga.) See on tõepoolest pimedast peast suurriikide näpunäidete järele tantsimine. (J. Soots (põl.): Tehke ettepanek, et wõtta 8 kuud.) See ei tähenda sugugi seda, et see kõik õigustatud on, mis teie nende näpunäidete järele teete. Teie wõite ju wäga hästi kas wõi ainult üheks kuuks inimesed õpetusele kutsuda, kuid et teie neid selle aja jooksul walmis õpetaks, seda oletada ei

saa. Sellega teete teie ainult kulusid. Just selle seaduse järele nende meeste kaitsewäeteenistusse kutsumisega kulutate teie, nagu I lugemisel tähendasin, 30—40 miljonit marka. Töörahwad juba praegugi ägab otse maksukoorma all, ja nüüd laotakse ikka uusi ja uusi koormaid talle peale, selleks, et ainult suurriikide näpunäite järel walmis olla, et kodanikka wälja õpetada inimesetapmise kunstile. Igatahes see on rohkem kui lubamata ja meie kohus on kõige jõuga selgitustööd teha ja selle wastu seista. (J. Soots (põl.): Kust teie selle käsu saite. J. Laidoner (põl.): Suurriigi käest!) Sellepärast leian, et see seaduseelnõu täies ulatuses on wastu wõtmata ja tuleb tagasi lükata, et ta aga II lugemisel on, siis teen ettepaneku § 1 sellest elnõust wälja jätta.

E. Martinson (sd.): Härra sõjamineister tõi minu põhjendustele, mis ma ettepanekul esitasin, järgmised wastuwäited. Esiteks, et ma ei olla esitanud kindlaid arwusid, kui palju neid keskkooli õpilasi wõiks olla, kelle kohta see seadus käiks. Õige on, et ma neid arwusid esitada ei saanud, aga härra sõjamineistri arwates wõiks nende arw õige wäike olla, kas kolm wõi neli. Kuid härra sõjamineister tähendas, et kui sedawiisi ikka suurendada nende arwu, keda wabastaks talwel sõjawäeõppusest, siis wõib ette tulla, et suwel sõjawäeõppusele kutsutawate arw suurem saaks, kui talwel kutsutawate arw. Kuid mina arwan, et siin härra sõjamineister ise enese wastu rääkis. Kui õhtukeskkoolide õpilaste arw, keda õppusele kutsutakse, on wäike, nagu härra sõjamineister tähendas, kas kolm wõi neli, siis ei wõi ju sel wäikesel arwul mingisugust tähendust olla, et ta suwel õppusele kutsutawate arwu palju suurendaks. Kahjuks ei ole meil kindlaid arwusid, kuid ka mina arwan, et niisuguste õpilaste arw wäga suur ei wõi olla. Teiseks tõi härra sõjamineister ette, et õhtukeskkoolide mõiste ei olewat küllalt selge ja seaduses täiesti defineeritud. Minu ettepanekus ei räägita sugugi õhtukeskkoolide õpilastest, waid keskkoolide õpilastest ja see mõiste on awalikkude keskkoolide seaduses täiesti täpselt defineeritud. Keskkoolide õpilaste hulka kuuluwad muidugi ka õhtukeskkoolide õpilased. Ametiasutuste ülesanne on seda selgitada, missugused isikud selle

seaduse mõiste alla käiwad. Seaduses seda uuesti defineerida ei tarwitse sellepärast, et see on juba täiesti selgelt tehtud awalikkude keskkoolide seaduses. Kolmandaks wäiteks tõi härra sõjamineister ette, et õpilased wõiksid juba enne jõulu koolidesse astuda selleks, et sõjateenistusse ajapikendust saada. See argument ei ole küllalt kaaluw sellepärast, et need õpilased ei saa ju sõjawäeteenistusest wabastatud, neil tuleb nii kui nii oma teenistusaeg ära teenida. Siin räägitakse ainult selle teenistusaja suwe peale edasilükkamisest. Ma arwan, et siin ei wõi muud põhjust olla aja edasilükkamiseks, kui see, et nende õpetöö wõimaldataks lõpule wiia. Kui neid pooleks aastaks kõrwaldatakse, siis nende õpetöö tegewus takistub. Härra sõjamineister püüdis ka seletada, et õhtukeskkoolides õpetöö tegewuses olla loengute süsteem ja sellepärast wõiwat nad ka iseseiswalt õppida. Kuid ma tean, et kõigis õhtukeskkoolides ei ole loengute süsteem. (Sõjamineister A. Anderkopp: Ainult kolledshi kohta.) Ja ainult kolledshi kohta, aga mina ei rääkinud mitte kolledshi õpilastest, waid õhtukeskkoolidest, kus ei ole mitte loengute süsteem. Kui see aga mitte nii ei ole, siis on igatahes wäga raske nendel õpilastel, kes hariliku keskkooli reshii alla peawad painduma, õpetust jälgida, teatud ülesandeid lahendada jne. Nendel on igatahes suur auk, kui nemad peawad tööd poole aasta jooksul katkestama. Igatahes on õige paljudel wäga raske sügisel eksami teha. Arwan, et mina sellega kõik need põhjendused, mis härra sõjamineister ette tõi, olen tagasi lükanud ja loodan, et Riigikogu minu ettepanekut toetab.

Sõjamineister A. Anderkopp: Härra Heideman'iga ei maksa minul waielda, sest meie oma ilmawaateid üksteisele wastuwõetawaks teha ei saa. Imelik ainult tundub, et ta seda Wene riigi eelarwet wäga hästi teadis, kui suur see seal ja seal on. Mina seda ei tea. Wägede arwu aga Wenemaal teame. Ja wist söowad ikka ja tahawad ka riietega katta. (H. Heideman (töörp.): Kas Teie ei waidleks selle wastu?) Mina ei leia mingit mõtet olewat Teiega waielda, sest kui Teie ütlete, et Wenemaal sõjawäge on $\frac{6}{13}$ elanikkude arwust, teeb see 40 miljonit sõjawäge, siis mina küll niisuguste arwudega rehkendada ei saa ega

waidlema ei hakka. Peale selle ütlete Teie aga, et Wenemaal on siiski mitu korda vähem sõjawäge kui Eestimaal. Mida siis waielda?

Härra Martinson'iga ei saa ma kahjuks mitte ühel arwamisel olla, sest Teie räägite, et keskkooli mõiste on selge ja et see on maksew awalikkude keskkoolide kohta. Teie ettepanek kõneleb aga ainult keskkoolist ja selles see asi ongi. Keskkooli alla käiwad kõik keskkoolid ja sellest mina just kõnelesin. Siis on mul härra Martinson'ile weel nii palju ütelda, et üks asi on meil kindel, et need, kes harilikus keskkoolis õpiwad, on ajapikenduse peal ja ei käi mitte selle seaduse mõiste alla. Kui sellest juttu wõib olla, siis on see ainult õhtukeskkoolide kohta, kus inimesed vähemal arwul õpiwad. (Wahelhüüe pahemalt poolt: Need käiwad kõik keskkooliseaduse alla.) Kus nad siis keskkooli-seaduse alla käiwad, kui näituseks Pärnus on õhtukeskkool, millel õigused ei ole antud, kuna Tallinna õhtukeskkool ja kolledsh käiwad keskkooli-seaduse alla, kuna aga Pärnus ei käi mitte. (Wahelhüüe: Suurem osa käiwad.) No jah, nüüd Teie ütlete suurem osa. Mina ei tea mitte, härra Martinson, kui õige see on ja ma ei hakka mitte Teiega selle üle waidlema, kuid ma küsisin seda härra haridusministrilt ja tema ütles minule, et Pärnu õhtukeskkool ei käi mitte keskkoolide-seaduse alla ja siis ma usun ometi teda selles asjas, ja usun, et Riigikogu ka seda usub. (Wahelhüüe: Aga suurem osa käib siiski.) Ma ütlen: niisugusel puhul, kus meie seadust kahe wõi kolme inimese kohta tahame teha, siis meie sellega oma terwe süsteemi ära purustame. Ühtki seadust ei tehta ühe ehk kahe isiku pärast ja haridusministeerium omalt poolt teeb kõik, et nendele inimestele, kes sõjawäeteenistusse on wõetud, pärast igate wiisi wastu tulla. Meie wõime ju selle paranduse wastu wõtta, aga sõjaministeeriumi olukorra teeme meie sellega wäga raskeks.

Juhataja **L. Raudkepp**: Lõp sõna on aruandjal.

Aruandja **H. Laretei**: Peab tähendama, et ettepanekud, mis tehti, ei ole komisjonis mitte arutada olnud ja kuna tol ajal neid materjale käes ei olnud ega neid komisjonides läbi arutada ei saa-

dud, sellepärast ei saa mina komisjoni nimel nende ettepanekutega mitte ühineda.

Juhataja **L. Raudkepp**: On tehtud järgmised ettepanekud: 1) Rkl. Martinson'i poolt: „Panen ette § 1 märkuses esimeses reas sõna järele: „õpetajad“ juurde lisada sõnad: „ja üli- ning keskkoolide õpilased.“

Wabariigi Walitsuse nimel on sõjaministri poolt ettepanek tehtud lugeda § 1-se märkuse algus järgmiselt: „õpetajad ja üliõpilased, kes selle...“

Rkl. Heideman'i ettepanek on järgmine: „Ilma sõjawäe õppuse tagawarawäkke arwatud kodanikkude kaitsewäeteenistusse kutsumise seaduses § 1 wälja jätta.“

Hääletamisele tulewad esmalt parandused § 1 kohta. Palun arwesse wõtta, et rkl. Heideman'i ettepanek ei ole mitte iseseisew ettepanek, eraldi hääletamisele ei tule ja Riigikogu liikmed § 1 hääletamisel teewad järeldused tema kohta. Üks osa rkl. Martinson'i ettepanekust langeb ühte Wabariigi Walitsuse ettepanekuga, nimelt, mis käib üliõpilaste kohta. Ma kawatsen hääletada järgmiselt: esmalt rkl. Martinson'i ettepaneku osa lisada § 1-se märkuse juurde esimeses reas „keskkoolide õpilased“ ja siis selle osa, mis sõjaministri ettepanekuga ühine on, mis käib üliõpilaste kohta. Kõigepealt tuleb hääletamisele rkl. Martinson'i ettepanek, mis laiendab nimetatud õigusi ka keskkooli õpilaste kohta. (Hääletatakse.) Poolt on 23 häält, wastu — 29 häält, sellega on tagasi lükatud rkl. Martinson'i ettepaneku lahku minew osa.

Hääletamisele tuleb rkl. Martinson'i ettepaneku teine osa, mis sõjaministri ettepanekuga ühte langeb. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud ja seega märkuse algus järgmiselt wastu wõetud: „õpetajad ja üliõpilased, kes selle jne...“ Panen § 1 ühes wastu wõetud parandusega hääletamisele. (Hääletatakse, loetakse hääli.) § 1 poolt on 48 häält, wastu 13. Sellega on § 1 wastu wõetud.

Aruandja **H. Laretei** (loeb): § 2. Teenistusest wabastatakse: a) Riigikogu ja Wabariigi Walitsuse liikmed ja riigikontrolöör, b) teenistusse terwislikult kõlbmatud.

A. Uibopuu (rhws. w.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Käesoleva seaduse § 2-ses on ette nähtud, et teenistusest wabastatakse Riigikogu ja Wabariigi Walitsuse liikmed ja riigikontrolöör. Esiimesi põhiseaduse alusel, teisi motiividel, et ei ole mitte sünnis, kui mõni noor walitsuse liige satub sõjawäeteenistuses mõne allohwitseri märkuste osaliseks. Kui siin on mööda mindud põhiseadusest niisugustel arusaamistel ja motiividel, siis on weel kaaluwamaid põhjusi, mis annawad wõimaluse ametiasutustele isikuid wabastada, kes on riigiteenistuses, ja kellede äraolemine selle ametiasutuse peale halwawalt mõjuks, nii et ametiasutus edurikkalt töötada ei saaks. Nende ametiasutuste isikute all mõistan mina peaaugjalikult raudtee, posti- ja telegraafi ametnikka. (J. Soots (põl.): No ja h!) Teie, härra Soots, kui endine sõjaminister, peaks teadma, et need ametnikud sõjawäeteenistusest wabastatud olid. Nende asemele ei ole panna isikuid, sest posti- ja telegraafi teenistus nõuab teatud ettewalmistust, mida ei saa mitte ühe ega kahe kuuga kätte õpetada. Ka ei saaks praegu nimetatud kohtadelt ametnikka ära wõtta, sest et posti- ja telegraafi ametnikud isegi nüüd 14—16 tundi päewas tööd teewad. Minu arwates peaks see küsimus tingimata kaalumise alla wõetama ja otsustatama, kas meie wõime ametiasutusi panna niisugusesse wäljapääsemata seisukorda, et nemad enam edurikkalt ei tööta ehk jälle nimetatud ametnikud sõjawäeteenistusest wabastada, (Naer paremal pool.) Teie, härra Soots, küll naerate selle üle, aga see asi ei ole sugugi naeruwääriline. Kui meie wõtame ametist ära näituseks jaamaülemad, keda isegi piiratud arw on, kas meie oleme siis riigikaitsele sellega kasu wõi kahju teinud. (J. Reesen (wäljasp. rhm.): Kas kaitsepolitsei ka wabastatakse.) Härra Reesen, kui Teie teadmise järele neid tarwis wabastada on, siis ehk teete Teie wastawa ettepaneku: Teil on nendega rohkem ühendust. Näituseks toon ette, et praegu on 130 jaamaülema abi, nende seast tuleb ära kutsuda 35 jaamaülema abi ja 70 jaamaülemast tuleb ära kutsuda wiis jaamaülema. Tagawaraagente, samuti ka telegrafiste tuleb ära kutsuda ja nõnda edasi, kokku läheb raudteelt 257 isikut. Posti- ja telegraafi ametnikkudest 267 ametnikku. Nende ametiasutuste ja

raudtee liikumisosakonna juhataja weel täna rääkis, et kui meie need ametnikud ära kutsume, siis on tema sunnitud kas wäiksemaid jaamasid kinni panema ehk ametnikka sundima 24 tundi teenistuses olema. Kas meie wõime sarnase seisukorraga rahul olla ehk õigemini öelda sundida ametnikka 24 tundi järgimööda teenistuses olema. Ma usun, et sarnane olukord käib meie töökaitse-seaduse wastu. Seda arwesse wõttes arwan mina, et ei ole küllalt otstarbekohane sarnast olukorda maksuma panna ja sellepärast teen ettepaneku, et § 2 täiendakse järgmiselt: sõna „kõlbmatud“ järele järgmiselt: c) raudteejaamade ülemad, nende abid, telegraafi mehaanikerid, wedurijuhid ja nende abid; d) posti- telegraafi kontorite ülemad, nende abid ja telegraafi mehaanikerid. Nii et § 2 käiks järgmiselt: „Teenistusest wabastatakse: a) Riigikogu ja Wabariigi Walitsuse liikmed ja riigikontrolöör; b) teenistusse terwislikult kõlbmatud; c) raudteejaamade ülemad, nende abid, telegraafi mehaanikerid, wedurijuhid ja nende abid; d) posti- telegraafi kontorite ülemad, nende abid ja telegraafi mehaanikerid.“

Sõjaminister A. Anderkopp: Ma pean kõigepealt tähendama, austatud Riigikogu liikmed, selle põhjenduse kohta alglahte kohast wälja minnes, mida lugupeetud rkl. Uibopuu ette tõi. Nimelt seda, et põhiseadus ei kõnele kellegi wabastamise kasuks sõjawäeteenistusest. wälja arwatud Riigikogu liikmed. Kuna nüüd olewat ka Wabariigi Walitsuse liikmed wabastatud. Ja kuna seaduse üks osa põhiseaduse mõttega lahku läheb, siis wõib ka mujal kindlasti erandid teha. On ju tõsi, et põhiseadus mitte ei kõnele Wabariigi Walitsuse liigete wabastamisest. Kuid seda ei ole tarwiski. Ma arwan, et härra Uibopuu seda tunnistama peab, et Wabariigi Walitsusest ja tema liigetest põhiseaduses küll juttu ei ole, kuid kui Wabariigi Walitsus riiki walitsema ja suurte kohuste täitmise juures peab olema, siis ei saa ta mitte kasarmus ümber tamuda, waid ta peab oma tööd tegema, mis põhiseadusega suure kohustusena temale peale on pandud. Sellepärast ei kõnele ka põhiseadus Wabariigi Walitsuse liigete kaitsewäeteenistusest. Mina ei tea mitte Riigikogule ütelda, kas meil posti- telegraafi ja raudteeametnikka niiwõrd wähe on, et järelejäänud ei wõi osaliselt

nende tööd teha, kes õppusele kutsutakse, kuid arwan, et otsustandew sõna on sellel, kes nende ametkondade eesotsas seisab ja töö eest wastutust kannab. Küsimus tekkis riigikaitse komisjonis üles rkl. Uibopuu ettepanekul ja mina olen palunud Wabariigi Walitsuselt selle küsimuse kohta kaks korda seletust ja olen saanud endise teedeministri käest wastuse, et tema mitte põhjusi ei näe, mis takistaks neid ametnikka õppusele kutsust. Samuti leiab ka praegune teedeministri asetäitja, et asetäitja inimestega väga hästi wõimalik on läbi saada raudtee korralduses, samuti ka telegraafi- ja postiasutustes. Pean juurde lisama, et mina selles küsimuses mitte kompetent ei ole ja ma arwan, et ka Riigikogu waevalt rohkem tahab olla. Tuleb leppida ametkonna juhatajate seletustega, kes kõnealolewate ametkondade eesotsas on. Sellele seisukohale on ka Wabariigi Walitsus asunud.

J. Uibopuu (rhws. w.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Härra sõjaminister tähendas, et mina ei ole mitte arwesse wõtnud, et Wabariigi Walitsuse liigete koht ei ole mitte kasarmutes tamuda, waid kõrgel kohal oma ülesandeid täita. (M. Laarman (põl.): Ja Teie arwamine on?) Härra Laarman ehk wastab ka, mina ei jaga igakord härra Laarman'i arwamisi. Mina läksin teisest seisukohast wälja ja nimelt põhiseadus on ütelnud: kaitsewäeteenistusest wabastatakse Riigikogu liikmed ja aruandja esimesel lugemisel tähendas, et kõik kodanikud on kohustatud riigikaitsest osa wõtma, siin wist põhiseaduse § 78 arwates, siis tähendab, ei ole siin ka erandit tehtud Wabariigi Walitsuse liigetele. Kui põhiseadus erandit ei ole teinud kellegile peale Riigikogu liigete, siis peame ka sellest kinni pidama. Mina usun, et meil nii noori ministrid ei ole. Teisest küljest on see printsiipial küsimus, et näidata, et... (Wahelhüüe paremalt poolt.) Härra Soots, Teie oma wahelhüüetega etendate siin Balakiirew'i osa. (Üldine naer.) Ma pean ütleva, et mina asja peale sellest seisukohast waatasin, et keegi täna on Wabariigi Walitsuse liige, aga homme wõib olla ei ole tema seda enam mitte ja sellepärast wajab teistega ilma erandita riigikaitseks ettewalmistust, seda rohkem, et põhiseaduse alusel on kõik isikud kohustatud

riigikaitse teenistusest osa wõtma. Mis puutub wastuwäite II osasse, et endised Wabariigi Walitsuse liikmed olla tähendanud, et raudtee saab läbi, kui raudteeametnikud saawad sõjawäeteenistusse wõetud ja siin ma kahtlen, kuipalju nemad tõesti selle asja kursis olid, sest meie teame endisest teedeministrist, missuguste asjadega tema seotud oli ja raudtee jaoks wähe aega jäi. Härra sõjaminister ütles, et ka praegune teedeministri kohustetäitja sedasama on kinnitanud, aga mõni päew tagasi rääkis mulle ka seesama teedeministri kohustetäitja, et temal andmed nõrgalt kokku olewat seatud. Temale olla ettepanek tehtud, aga tal olla raske selle järele otsustada ja on ütelnud, et tuleb põhiseaduse järele talitada. Weel täna, nagu ma tähendasin, liikumisosakonna ülemaga kõneldes, tähendas tema, et raudtee ilma sõjawäkke kutsutawate ametnikkudeta mitte läbi ei saa ja et ta ettekanded juba juulikuul on teinud ja palunud seisukohta wõtta, et pärast tema mitte ei satuks piinlikku seisukorda. (J. Soots (põl.): Kui üks ei oska, siis teine jälle oskab.) Ka teiste osakondade poolt on seda edasi antud näituseks ehitusosakonna poolt, kes ka niisuguse nõudmisega tuli. Need on andmed, mis mulle on osakonnaülemate poolt antud ja palutud edasi anda. Sellepärast arwan, et mina ei ole siin mitte wale andmetega opereerinud ja et minu parandus Riigikogu poolt wastuwõtmist leiab, kui ei taheta sarnasesse seisukorda sattuda, et teenijaid sunnitakse 24 tundi teenistuses olema ehk jälle wähe-mad jaamad on jälle sunnitud oma tege-wust seisma panema.

A. Jõeäär (sd.): Austatud Riigikogu liikmed! Ma peaksin lugupeetud eelkõneleja poolt ettetoodud wäiteid ühes osas toetama, nimelt selles, et meie põhiseadus selleks mingisuguseid takistusi ei tee, et mõned liigid kodanikka saaksid wäeteenistusse kutsumisest, wäeteenistuse kohustusest, wabastatud, sest wastaw põhiseaduse paragrahw 78, mis räägib küll kategooriliselt, et kõik Eesti kodanikud on kohustatud wabariigi kaitsest osa wõtma, ütleb ka ühtlasi, et nad sellest kaitsest on kohustatud osa wõtma seaduses ettenähtud alustel ja korras. Sellest paragrahwist ei wõi kuidagi wiisi wälja lugeda seda, nagu peaksid ilmtingimata kõik Eesti kodanikud ilma mingisu-

guse erandita kaitseteenistusest osa võtma, vaid iga kord eriseadus määrab ära, missugused liigid kodanikka kaitseteenistusesse tulewad kutsuda. Eesti wabariigi kodanikud on ometi ka naisterahwad, niisama ka inimesed, kes üle 60 a. wanad on ja ka alaealised lapsed. Sellega, kui siis nüüd öeldakse, et põhiseaduses on paragrahw, mille järele kõik Eesti kodanikud on kohustatud kaitseteenistusest osa võtma, ei wõiks ja ei taheta ka wist nõuda, et ka kõik raugad, naisterahwad ja imewad lapsed saaksid kaitseteenistusse kutsutud. See peaks iseeneest arusaadaw olema, et igakord wastaw eriseadus näeb ette liigid, keda kaitsewäkke kutsutakse ja kaitsewäkke kutsumise korra. Sellega ei oleks siis mingisuguse põhiseaduse rikkumisega tegemist, kui ühed wõi teised kategooriad saaksid kaitseteenistusest wabastatud, nii nagu seda on tehtud näituseks Wabariigi Walitsuse liikmetega ja riigikontrolööriga. Kuid ma olen siiski sunnitud väga lugupeetud Riigikogu liikme härra Uibopuu'le wastu waidlema, kui ta leiab tarwilikuks ainult ühte teatud osa riigiametnikka kaitsewäeõppusele kutsumisest wabaks jätta ja seda järgmistel põhjustel. Need põhjused, mida rkl. Uibopuu ette tõi ja millega ta püüdis selgeks teha, et teatawad raskused sünniwad selle läbi, kui tema poolt nimetatud riigiteenijad kaitsewäkke kutsutakse, on väga õiged ja nende põhjendustega wõin mina täiesti ühineda, sest need tõendawad seda rohkem, et selle seaduse wastuwõtmiseks ülepea mitte tarwidust ei ole. Selle seaduse wastuwõtmisega on ühendatud teatud suured raskused, mitte ainult mõnel üksikul riigiteenijate kategoorial, keda härra Uibopuu oma kaitse alla wõttis, raskused ei teki mitte ainult teedeministeeriumi ametkonnas, waid ka kõigil teistel ministeeriumidel on samuti ka väga tähtsatel ja tarwilikkudel kohtadel isikud ametis, keda selle tõttu wabadussõja ajal sõjawäeteenistusest wabastati. Wõib olla teised ametkonnad kannatawad veel rohkem selle läbi, kui need ametnikud ära kutsutakse. Kuid teedeminister leidis wõimalikuks kategooriliselt Wabariigi Walitsusele kinnitada, et temale iseäralisi raskusi nende isikute teenistusse kutsumine ei tee, kelle kohta siin härra Uibopuu wabastamise ettepaneku tegi. Teistes ametkondades on, wõib olla, palju tähtsamaid kohti, kelle kohta seda mitte kinnitada ei wõi. Ja kui

meie nüüd hakkaksime ühe ametkonna jaoks erandid tegema, kuna teised ametkonnad wastawate nõudmistega ei ole esinenud, siis saaks selle läbi õigluse põhimõtte rikutud. Sellepärast oleks palju loogilisem terwet seda seadust eitades, seda tagasi lükata, sest ma usun kindlasti, et kõik need, kes omal ajal wabastati, seal, kus nemad teenisid, väga tarwilikud olid ja ka sinna edasi on jäänud. (J. Laidoner (põl.): Ei ole õige, ärge usku ge.) Sellepärast ei ole sellel seadusel üldse mingisugust mõtet ja tuleks see tagasi lükata.

Juhataja L. Raudkepp: Lõun sõna on aruandjal.

Aruandja H. Laretei: Lugupeetud Riigikogu liikme Uibopuu ettepanek oli mitu korda riigikaitse komisjonis arutusel. Esimest korda oli ta arutusel, kui seaduseelnõu tema esimesel kujul walitsuse poolt esitatud oli. Siis, selle seaduseelnõu tagasilükkamisel juhtis riigikaitse komisjon Wabariigi Walitsuse tähelpanu nende kategooriate peale, keda lugupeetud rkl. Uibopuu wabastada soovitas, nii et riigikaitse komisjon juhtis otsekohe selle peale tähelpanu. Wabariigi Walitsus on nüüd peale selle kaks korda, nagu härra sõjaminister siin tähendas, seda asja läbi kaalunud ja minu arwates wastutab ikka oma otsuste eest Wabariigi Walitsus ja wastaw ministeerium. Ja kui nüüd wastaw ministeerium ütleb, et ta teenistust edasi korraldada saab, kui need isikud sõjawäeteenistusse wõetakse, siis ei ole, minu arwates, põhjust neid mitte wõtta, kui minister ja Wabariigi Walitsus on asja põhjalikult läbi kaalunud. Esimest korda põhjendas härra Uibopuu oma ettepanekut riigikaitse komisjonis sellega, et Wabariigi Walitsusel ei ole wastawaid andmeid. Aga nüüd juhiti otsekohe selle peale tähelpanu, need andmed muretseti ja see asi on mitmel korral läbi kaalutud, nii et riigikaitse komisjon leidis, et mingisugust põhjust ei ole wabastada neid isikuid, kellela Wabariigi Walitsus ja teedeministeerium arwawad läbi saawat. Peale selle räägiwad selle wastu need asjaolud, mis lugupeetud rkl. härra Jõeäär esile tõi, sest siis tuleks õieti wabastada igast ametkonnast ja mitte üksi posti- ja raudtee ametkonnast. Siis tuleks ka need isikud, kes ametnikkudena ei teeni, waid kes oma isiklikka teenistusi

peawad ja hakkaks seletama oma raskeid ja wõimatuid olukordi ja et nemad kuidagi teenistusse tulla ei saa. See teeks selle seaduse täiesti wastuwõtmataks. Riigikaitse komisjon, neid asjaolusid mitu korda läbi kaaludes, ettepanekuga ühineda ei saa.

Juhataja L. Raudkepp: Sisse on tulnud kaks ettepanekut: esimene rkl. Uibopuu poolt: § 2 täiendada kahe punktiga „c) raudteejaamade ülemad, nende abid, telegraaf mehaanikerid, wedurijuhid ja nende abid; d) posti-telegraafi kontorite ülemad, nende abid ja telegraafi mehaanikerid.“ Teine ettepanek on rkl. Tallmeister'i poolt esitatud ja nimelt § 2 juurde lisada märkus, mis käib järgmiselt: „Wabariigi Walitsusele antakse üldse õigus isikuid, kelle ärakutumine nende alalisest ametist riigi ja rahwa huwile kahjulik on, teenistusest wabastada.“

Et rkl. Tallmeister'i ettepanek laiema ulatusega on, siis tuleb see esimesena hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on rkl. Tallmeister'i ettepanek tagasi lükatud.

Nüüd tuleb hääletamisele rkl. Uibopuu ettepanek, juurde lisada punktid c) ja d). (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on rkl. Uibopuu ettepanek tagasi lükatud.

Panen § 2 hääletamisele komisjoni poolt ette pandud kujul. (Hääletatakse.) § 2 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja H. Laretei (loeb): § 3. Teenistusse kutsutud riigi- ja omawalitsuse asutustes teeniwatel tagawarawäelastel jääwad nende kohad, ametid ja korterid alles.

L. Johanson (sd.): Öppusel olek kestab lühikest aega, nimelt 4 kuud. Sellepärast oleks loomulik, kui kõigil neil, kes selle seaduse alla kuuluwad, saaks kohad, korterid ja ametid alles hoitud. Kuid ma saan aru ka sellest, et riigil on raske erasutustes ja ette wõtetes seda nõudmist teostada. Kuid riigi ette wõtete kohta selle nõudmise täitmisel takistusi ees ei wõi olla; sellepärast teen ettepaneku § 3 laiendada ses mõttes ka riigi ette wõtete kohta, kus teenijatel ja töölistel on kindlad kohad, mida neil raske kaotada. Pa-

nen ette § 3 täiendada, juurde lisades sõna „asutustes“ järele wõtta sõnad „ja ette wõtetes.“

Juhataja L. Raudkepp: Lõpu sõna on aruandjal.

Aruandja H. Laretei: Riigikaitse komisjonis see arutus ei olnud, kuid komisjonis wõeti wastu põhimõte, mille järele teenistusse kutsutud peaksid teenistuskohad kindlustatud olema, selle põhimõtte järele on ka riigikaitse komisjon talitanud ja sellepärast ühinen selle ettepanekuga.

Juhataja L. Raudkepp: Rkl. Johanson'i poolt on ettepanek tehtud § 3. sõna „asutustes“ järele wõtta „ja ette wõtetes.“ Aruandja on ettepanekuga ühinenud, sellepärast ettepanek hääletamisele ei tule. Panen § 3 hääletamisele parandatud kujul. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 3 wastu wõetud.

Aruandja H. Laretei (loeb): § 4. Erasikute ja asutuste juures teeniwad tagawarawäelased saawad oma endised kohad tagasi. Samuti jääwad neile alles teenistuse lepingu alusel antawad korterid.

Juhataja L. Raudkepp: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 4 wastu wõetud.

Aruandja H. Laretei (loeb): § 5. Teenistusse kutsutud tagawarawäelased, wälja arwatud § 6. ettenähtud, saawad peale selle seaduse § 7 ettenähtud warustuse, perekonnaabiraha „Perekonna-abiraha seaduse“ („Riigi Teataja“ nr. 1/2 — 1923 a.) § 3. äramääratud kategooriatele wastawalt 1800, 1600 ja 1400 marka kuus iga perekonnaliikme peale.

Märkus 1. Perekonnaliigeteks arwatakse: 1) naine ja lapsed; 2) wanemad, õed ja wennad, kui nad töowõimetud on ja neil teisi seaduslikka toitjaid ei ole.

Märkus 2. Selle paragrahwi põhjal määratawad abirahad tasutakse; a) riigi- ja omawalitsuse teenijatele nende asutuste poolt, kus teenistusse kutsutu ametis oli, sõjaministeeriumi kaudu nende asutuste palkade krediidist; b) teistele — sõjaministeeriumi poolt palkade krediidist.

L. Johanson (sd.): Selles paragrahwis ei ole mitte selgesti ära tähendatud, missugustel perekonnaliigetel oleksid abirahasaamise õigused. Selle selgitamine hiljem sünnitaks asjata sekeldusi, iseäranis sel ajal, kui perekonna toitjad on teenistusse kutsutud. Kui läheks küsimus kohtusse, tuleks abirahaõiguslikudel kaua oodata enne, kui abiraha kätte saavad. Oleks parem, kui juba seaduses lähemalt saaks ära tähendatud, kes abiraha peab saama. Teen sellepärast ettepaneku märkus 1 muuta nii: „Perekonnaliigeteks arwatakse: 1) naine, 2) lapsed, kuni 18 aasta wanaduseni, kui nad aga töowõimetud on, siis wanaduse peale vaatamata; 3) wanemad, õed ja wennad, kui nad töowõimetud on ja neil teisi seaduslikka toitjaid ei ole. — Wanemad üle 60 eluaasta ning õed ja wennad alla 18 eluaastat loetakse töowõimetuteks.“ See 18 eluaastat on wõetud perekonna-abiraha seadusest ja 60. eluaasta on wõetud tulumaksu-seadusest, nii et need wanadusmäärad meil juba seadustes olemas on. Sellepärast oleks igatahes hea, kui abirahaõiguslikka lähemalt ära tähendataks ja selleläbi asjata waidlused ära hoitaks.

Märkus 2-ses on öeldud, et maksetakse abiraha riigi- ja omawalitsuste asutuste teenijatele nende asutuste poolt. Meie omawalitsused on praegu õige raskes seisukorras. Peale selle oleks soowitaw, et iga ametkond oma wäljaminekud just oma eelarwesse wõtaks. On omawalitsuse teenijad rahwa-wäekohustuse täitmisel, siis tuleksid ka nende perekonna-abirahad seaduse järele maksta sõjaministeeriumi krediitidest. Sellepärast teen ettepaneku, maha kustutada § 5. märkus 2 sõnad „ja omawalitsuse“. Peale selle teen ettepaneku 2. reas wõtta sõna „selle“ asemel „käesolewa“.

Sõjaminister A. Anderkopp: Lugupeetud rkl. härra Johanson'i ettepanekute kohta oleks mul järgmist ütelda. Kõigepealt, mis sellesse puutub, et wõtta siia lapsed kuni 18 a. wanaduseni, siis arwan mina, et see härra Johanson'i parandus sisuliselt midagi ei ütle. Meil on selle seaduse all mõistetud kõik lapsed niipalju kui neid aga ei ole ja piirata nende wanadust kuni 18 a., see ei anna midagi. Sest kõige wanemad mehed, kes õppusele tulewad, on 31 aastased. Arwate Teie, et lapsi üle 18 aasta olla wõib, siis peaksid

õppuseletulijad juba 13 aastaselt isad olnud olema. Waewalt usume seda. Siis wanemad. Wõib ju olla, et mõnedel on väga jõukad wanemad, kel mitmekordne warandus ja nendele peab nüüd riik Teie seisukohta omaks wõttes hakkama toetust andma. Mina aga arwan, et riik rikastele mitte andma ei pea.

L. Johanson (sd.): Kõige mõjuwam wäide, mis härra sõjaminister ette tõi, on see, et antakse sel korral, kui sisse wõtta 60-aastane wanaduse piir, toetust ka nendele, kes jõukad on. Aga ka praeguses redaktsioonis on öeldud, et kui isik töowõimetu on ja tal teisi seaduslikka toitjaid ei ole, siis ta abi peab saama. Kusagil ei ole seda öeldud, et ta seda alles siis wõib saada, kui tal elu-ülewalpidamiseks sissetulekuallikaid ei ole. Kui teie sel seisukohal asute, siis olge head ja tehke parandus oma, see on walitsuse projekti, siis ma wõtan ka selle oma ettepanekusse. (**J. Soots** (põl.): Hoolekande seaduses on öeldud.) Hoolekande seaduses seda ei ole.

Juhataja L. Raudkepp: Lõp sõna on aruandjal.

Aruandja H. Laretei: Ma ühinen selle redaktsioonilise parandusega: „selle seaduse“ asemel wõtta „käesolewa“, kuid teiste parandustega ma ühineda ei saa, põhjustel, mis juba ette kandis härra minister. Riigikaitse komisjon asus sellele seisukohale, et wanemad, õed ja wennad loetakse perekonnaliigeteks ja saawad abi, kui nad töowõimetud on. Mis puutub teisesse parandusesse: tasuda abirahad omawalitsuse summadest, siis oli ka see küsimus arutusel ja leiti, et selle seaduse järele omawalitsuse kulud wähenewad selleläbi, et nad perekonna-abiraha maksawad teenistusse kutsutuile, sest uusi tööjõude nende asemele wõtta ei tule ja perekonna-abiraha on tegelikult wähem kui isikute palgad... (**J. Wain** (sd.): Siis wõiks kõik ära kustuda.)... nõnda et selles mõttes uusi kulusid juurde ei tule, waid omawalitsuse eelarwed wäheneksid, kuna sõjaministeeriumi krediitid selle wõrra suurendada ei oleks soowitaw, sest need summad olid ette nähtud reserwides, mis sõjaministeeriumil ülejääkidena mitmesugustest summadest kasutada on.

Juhataja L. Raudkepp: On 3 parandus-ettepanekut tehtud rkl. Johan-

son'i poolt. Esimene redaktsioonilist laadi: § 5-das, teises reas sõna „selle“ asemel, wõtta sõna „käesolewa“. Aruandja on selle parandusega ühinenud, nii et see parandus eriti hääletamisele ei tule. Teised kaks parandust on järgmised: Esimene käib § 5-da esimese märkuse kohta, on rkl. Johanson'i poolt parandatud ja kõlab järgmiselt:

„Perekonnaliigeteks arwatakse 1) naine, 2) lapsed, 3) wanemad, õed ja wennad, kui nad töowõimetud on ja neil teisi seaduslikka toitjaid ei ole. Wanemad üle 60 eluaasta, ning õed ja wennad alla 18 eluaastat loetakse töowõimetuteks.“ Ja siis on weel üks parandus, mis käib märkus 2 kohta § 5-das: Maha kustutada teises reas „ja omawalitsuse“.

Hääletamisele tuleb rkl. Johanson'i esimene ettepanek, mis käib esimese märkuse kohta. (Hääletatakse.) Wastu on nähtaw enamus. (L. Johanson (sd.): Palun ära lugeda.) (Hääletatakse, loetakse hääli.) Poolt on 14, vastu — 28 häält, sellega on parandus märkus esimese kohta tagasi lükatud. Hääletamisele tuleb parandus-ettepanek teise märkuse kohta, et kustutada teises reas sõnad „ja omawalitsuse“. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on see ettepanek tagasi lükatud. (Hüüded: Ära lugeda! Hääletatakse, loetakse hääli.)

Paranduse poolt on 9 häält, vastu 31, sellega on see ettepanek tagasi lükatud. Hääletamisele tuleb § 5 ühes redaktsioonilise parandusega millega aruandja on ühinenud. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 5 vastu wõetud.

Aruandja **H. Laretei** (loeb): § 6. Awalikkude koolide õpetajad, kes palka saawad riigilt ehk omawalitsustelt, saawad teenistuses olemise ajal täieliku õpetaja palga aja eest, mis neil õpetöö waheajal harilikult wakant on. Sõduri palka nad sel ajal ei saa. Sellest palgast arwatakse maha tegelikud sõduri toitmise kulud wäeteenistuse ajal.

Ajal, mis nad teenistuses on õpetöö kestel, saawad nad sõduri palga ühes § 5. ettenähtud perekonna-abirahaga.

Juhataja **L. Raudkepp**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 6 vastu wõetud.

Aruandja **H. Laretei** (loeb): § 7. Öppusele kutsutawad tagawarawäelased saawad öppuse ajal sõduri palga ja toidu üldistel alustel ajateenijatega. Ihukat- tega ja rakmetega warustamise wiis ja normid määratakse kindlaks Wabariigi Walitsuse poolt kinnitatawas tabelis.

Juhataja **L. Raudkepp**: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 7 vastu wõetud. Sõna on sõjaminister härra Anderkopp'il uue paragrahwi ettepanemiseks.

Sõjaminister **A. Anderkopp**: Kuna käesolewa seaduse elluwiiimine isenesest mitte wiiwitada ei anna ja nendele kodanikkudele, kes selle seaduse põhjal öppusele tulewad, wäga suured ülesanded peale paneb, ja et neil enne seda iga päew wäga kallid on, siis teen ma ettepaneku lisada juurde uus paragrahw: „§ 8. Käesolew seadus astub jõusse tema wastuwõtmisega.“

Juhataja **L. Raudkepp**: Härra sõjainistri poolt on ettepanek tehtud wõtta 8 paragrahwina uus paragrahw järgmises redaktsioonis: „Käesolew seadus astub jõusse tema wastuwõtmisega.“ Aruandja on selle ettepanekuga ühinenud. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 8 vastu wõetud ja seega on seaduse II lugemine läbi.

Kuulutan weerandtunnilise waheaja.

Waheaeg algab kell 7.15 min.

Peale waheauga jätkub koosolek kell 7.35 min.

Koosolekut juhatab abiesimees **L. Raudkepp**.

Sekretäri kohal sekretäär **T. Kalbus**.

7. Eesti wabariigi **H. Allik** (wäljasp. proletaarliste üli- rhm.): Kui möödu- öpilaste riikliku toe- nud reedel käes- tuse seadus — I olewa seaduse I lu- gemisel. gemisega algust

tehti, siis arwasid härrad Piiskar ja Gustawson paraja aja tulnud olewat rääkida kommunistlikust demonstratsioonist. See on „Kaja“ ja „Päewalehe“ poolt ärahirmutatud wäikekodaluse hädakisa. Meie teame, et parmpoolsed ringkonnad räägiwad kommunistlikust demonstratsioonist alati siis, kui tööliklass sirutab käe nende miljar- dite järele, mis tema käest maksude näol sisse nõutud. Üks tõsine seadusandlik töö nende keeles on ainult see, kui määra-

takse toetust kogumeestele ja antakse krediiti töösturitele. Nüüd arwasid härrad isesotsid paraja aja olevat awaldada truualamluse tundeid Eesti kodanlusele ja karjuwad nendega sellepärast ühes kooris kaasa. Härra Gustawson imestas tol korral naiwselt, et miks meie kodanlus, meie walitsewad rühmad selle seaduseelnõu puhul sõna ei wõta. Mis jaoks nad siis sõna peawad wõtma? Küll neil leidub juba käsi, kes selle seaduse wastuwõtmise wastu üles tõstetakse; küllalt leidub juba rotatsiooni paberit, mis saadetakse sadade puudade kaupa üle maa laiali, ja mis täis on trükitud kommunistlikust demonstratsioonist; küllalt leidub juba siseministril paragrahwe, et töölisajakirjandust sulguda, mis asja tõsist nagu paljastaks. Kuid härrad Bauer ja Tallmeister ei kannatanud siiski wälja ja wõtsid ka selle seaduseelnõu puhul sõna. Nende rääkimise kohta wõib ütelda ühte: ärge tarwitage algebralisi wormelid siis, kui wõib ükskordühega läbi saada! Ärge tehke niipalju ilusaid sõnu, kui küsimus on üles seatud risti, kui teda wõib wäga lihtsalt otsustada. Härrad Tallmeister ja Bauer rääkisid ilusatest põhimõtetest — oleks tarwis toetada, oleks tarwis anda toetust keh Wade üliõpilastele. Aga, waadake, kommunistid teewad ainult demonstratsiooni, kommunistid teewad nalja ja sellepärast ei ole wõimalik toetada. Küsimus jääda kinni asja wormilise külje pärast. Meil on see wormiline külg täiesti wastuwõetaw. Kui ta teil mitte wastuwõetaw ei ole, siis tehke see seadus kas wõi tuhandeparagrahwiliseks, tehke weel iga paragrahwi juurde kolm märkust. Meil ei ole midagi selle wastu, kui aga seaduse põhimõte ei muutu ja kehwad üliõpilased toetust saawad. Ei ole weel kunagi jäänud asi siin peatama asja wormilise külje pärast, kui on tarwis olnud toetust määrata paremale poole. Ei olnud minewal aastal mitte ühte paragrahwi esitatud, kui Inglis-Balti tehasele 90 miljonit anti. Siis seati siin need paragrahwid kokku. Nii et asja wormilise külje taha pugemine käesolewa seaduseelnõu puhul on täitsa mõtetu. Kuid mis wõiski teist oodata kodanluselt, kui meie küsimuse wäga lihtsalt üles seadsime: kas on proletaarlastel õigus kõrgema hariduse peale. Neil ei ole mitte oma wiletsa majandusliku seisukoha tõttu wõimalik omal jõul ülikoolis õppida ja neile peab riik toetust andma. Kui ta seda mitte ei tee, siis tunnistate sellega

kõrgema hariduse omaks monopooliks, millest proletaarlased ei pea osa saama tepe. Meie teame teie wastust wäga hästi ja nimelt teie wastus on eitaw, sest teie huwide wastu on see, et proletaarlased omaksid kõrgema hariduse. Teie seda ütelda ei julge, sest sellega teie paljastaksite oma nägu. Sellepärast poete teie selle wormilise külje taha ja balanseerite kõrgete sõnade ning räuskamise wallas. Sellepärast tuleb see nii abitu wälja ja kui siin üldse naljategemisest juttu wõib olla, siis just naljategemisest teie poolt. Meie saame wäga hästi aru, et teie selle seaduseelnõu wastu wõtmata jätate, sest et see seadus kodanlusele sisuliselt wastuwõtmatu on. Seda ei saa mitte aru lühikese mõistusega inimesed, nagu seda isesotsid on, kes nii ennastsalgawalt katsusid paremale poolele selles suhtes auku pähe rääkida. Kodanline ajakirjandus ja ühes sellega ka siin läbirääkimiste ajal tähendati paremalt poolt, et waadake, kommunistidel ei ole tähtis see, et proletaarlased-üliõpilased toetust saaksid, waid neil on tähtis see, et nad saaksid proletaarliste üliõpilaste poolehoidu. Noh, see on jällegi mingisugune mõtetu pudru. Meil ei ole mitte raske klambrid selle wormeli ümbert lahutada. Kui räägitakse poolehoiust, siis wõib see olla kahesugune, kas poolehoid kodanlusele, wõi poolehoid töölisklassile. Andke neile toetust, siis on wäga wõimalik, et nad teie poole hoidma hakkawad. Meie teame, et kogu kommunistlik liikumine selle peale on rajatud, et laialiste rahwahulkade seisukord wilets on ja teie seda ei paranda. Kui teie seda wiletsat seisukorda parandaksite, siis wõidaksite teie iseenesest mõistetawalt nende poolehoidu. Aga waadake, selles see asi on, et teie seda ei tee ja meie paljastame seda, et teie ei taha seda teha. Mis siis teie arwate, et meie proletaarlised üliõpilased peaksid olema nii lühikese mõistusega, et neid käsa, mis nende toetamise wastu üles tõstetakse, suudleksid, ehk et nad nii kristlased on, et pöörawad teise pale ette kui neid ühe pale peale lüüakse. Ma arwan, teie ei usu ka seda, et proletaarlised üliõpilased nii rumalad on, et nad laseksid endid ära hirmutada selle kisaga, mis kodanlised ajalehed toowad, et asi on seisma jäänud wormilise külje pärast. Nemand saawad asjast wäga hästi aru, et neile kodanlus toetust ei anna ja järelalus on siin ainult üks, et nad wõiwad abi ja toetust

saada ainult siis, kui nad tööliklassiga kaasa lähewad. Rääkige teie demonstratsioonist, tooge endale kaasa iseseiswad sotsialistid ja sotsiaaldemokraadid, kui teid wähe on, kõik see midagi ei aita, asja paratamatu käik wiib ikkagi selle juurde wälja.

H. Heideman (töörp.): Selle seaduseelnõu esimese lugemise eelmisel koosolekul waieldi wastu seaduseelnõu sellele osale, kus on käsitatud abirahade määramise ja lõpuliiku otsustamise wiisi. Waadake, härrad, kui üldse üks kodanline demokraatlik riik toetada saaks kehwemaid kihte, siis ainult töölisorganisatsioonide eneste kaudu. Siis ei ole teil ühtegi organisatsiooni, kes proletaarlaste eneste hurwides toetama saab kehwemaid kihte, käesolewal juhtumisel proletaarlasti — üliõpilasi. Sellepärast on ka üles wõetud sellesse seaduseelnõusse Eesti-maa töölisühisuste üldliidu kontroll, kes proletaarlaste eneste hurwides abiraha ära otsustaks ehk määraks, ja sellepärast on ka üles wõetud töölisorganisatsiooni „weto“ õigus. Tullakse muidugi seletama, et ülikoolis antakse ka stipendiumi, abiraha jne., kuid teie, härrad, tooksite ühe näituse, et kehweemale proletaarlastele on määratud abiraha. Kui wõtta stipendiaatide nimekirja, siis leidub seal küll igasuguseid kodanikke, peasjalikult neid, kes jõukad, kellel on warandus, jne. Üks juhtumine, kui Tallinnas määrati stipendiumi kellele Anton Wachtman'ile, kuid siis kui selgus, et ta proletaarlaste üliõpilaste organisatsiooni liige on, kustutati nimekirjast maha. Abiraha anti kellegile teisel, kes igatahes seda palju wähem wajas. See, kes abirahast ilma jäi, on minule isiklikult teada, ta pidi ülikoolist lahkuma ning ajutiselt kooliõpetajaks minema. Wõiks tuua näituseks stipendiaati, kedagi Arnold Weiss'i. Sellel üliõpilasel on kaks maja, kuid selle peale waatamata wõeti ta abisaajate stipendiumi nimekirja. Teine Wiktor Raukas, kes on tegelikult kooliõpetaja ja kellel ameti järele kindel sissetulek. Kuid need, kellel mingisugust sissetulekuallikat ei ole, abiraha ei saa. Jõukamatele üliõpilastele, kes on maalt, taluperemeeste pojad, ühesõnaga, kes on pärit sellest kodanlisest klassist, nendel on wõimalik saada pankadest laenusid ning leiawad omale soowitajaid, kuna kehweimatele keegi käemeheks ei tule. Eelmisel koosolekul tähendas keskelt keegi sõnawõtja-

test, et tõepoolest abiandmine üliõpilastele olla tarwilik. Mingisugune abiandmise projekt olewat ka ülikoolis üliõpilaste eduskonnas walms. Selle projekti kohta wõin niipalju ütelda, et seal mingisugusest toetuseandmisest juttugi ei ole. Seal räägitakse toetuslaenust, mille fond luuakse maksudest, mis määratakse kõigi üliõpilaste peale. Juba õpemaksu enese sissenõudmisel wõetakse ka see osa toetuslaenu fondiks sundusliku maksuna sisse, ja wõetakse mitte progressiivselt, waid degressiivselt, see tähendab — selle peale waatamata, kelle aineiline seisukord seal kehwa on ehk kes jõukas, maks on ühesugune, mis wõetakse toetuslaenu fondiks. Ja siin ei wõi juttugi olla, et õppiwa töölisnoorsugu, proletaarlaste üliõpilased sellega nõus on, ehk sellega kuidagi lepiwad. Peale maksu, mis nende peale pannakse, ei saa nad mitte midagi. Toetuslaenu saamiseks ei ole lootusi. Seda jagab wälja 5-liikmeline komisjon, kus kolm on üliõpilaste poolt walitud, 2 ülikooli poolt, ja peale selle weel esitajad pankade poolt, kes toetuslaenu fondi on summadega toetanud. Niisuguste abinõudega ei saa mitte penni wäärtki parandada kehwide üliõpilaste seisukorda. Selle toetuslaenu siht ja otstarbe, wõib olla küll üliõpilastele siis toetust anda, kui pummeldamise juures rahapuudus tuleb. Kui tuleb ette niisuguseid silmapilke, kus raha joomiseks ei jätku, et siis oleks neil üks fond, millest oleks wõimalik pumbata raha, selleks, et restoraanides maha laagerdada. Ja tõepoolest, kui waadata selle eduskonna sissetulekuid ja wäljaminekuid, siis pole üleliigne ütelda, et terve eduskonna eelarwe on joomari eelarwe. Wäljaminekud on läinud enamasti kõik pidude, joomingute ja söömingute korraldamiseks. Wõin teile näitusi tuua, wäljawõtteid selle üliõpilaskonna edustuse aruandest, mis näitawad, et summad, mida oleks wõidud tarwitada toetuse andmiseks, on läinud ainuüksi trallingute korraldamiseks. Wäljamaa üliõpilaste wastuwõtmiseks on kulutatud: Ungari üliõpilaste wastuwõtmiseks 95.727 marka, Balti riikide üliõpilaste kongressi puhul — 24.202 marka, Läti üliõpilaste wastuwõtmiseks — 15.435 marka, Poola üliõpilaste wastuwõtmiseks 16.907 marka, Saksa üliõpilaste wastuwõtmiseks — 8.700 marka, Hollandi — 2.880 marka, ja mitmel korral ära tarwitatud awans, mis on wõetud raamatute muretsemise fondist — 25.000

marka, tarwitati ka joomise peale. See on kokku 188.851 marka. See on wäljamaa üliõpilaste wastuwõtmise puhul toimepandud joomingute ja söömingute peale ära kulutatud. Peale selle on kulutatud ära üliõpilaste sõidud wäljamaale, nimelt külalistena niihästi Inglismaale, kui ka teistesse kohtadesse. Londoni konwerentsile sõit läks maksma 102.081 marka ja mitmesugused teised esitused 31.265 marka, see on kokku 133.346 marka, ja kogu wäljaminek nende wastuwõtmise ja esituste peale 320.121 marka. Mis see räägib? See räägib sellest, et needki summad, mis wälja olid noritud nii riigilt kui ka mujalt, said ära tarwitatud ainult piduõhtute jne. peale. Need summad tulid järgmiselt sisse: 215.000 marka tuli riigilt, ülikooliwalitsuse poolt 25.000 marka, ülikooli raamatute muretsemise büroolt 25.000 marka. Käesolewal ajal on meie teada ülikoolis neid, kes ei ole suutnud õpemaksu ära maksta, — 125 üliõpilast. Teiste käest on suudetud õpemaksu summad kätte saada, kuid need 125 üliõpilast on need, kellel on wõimatu olnud maksta sellel lihtsal põhjusel, et raha ei ole ning puuduwad ka igasugused sissetulekud. Need on üliõpilased-proletaarlaste. Arusaadaw, et selle tagajärjel on nemad sunnitud ülikoolist eemal olema ja oma haridust teiste abinõudega koduselt täiendama ehk hoopis õppimisest eemale jääma. Nii ei saa kuidagi siin järeldada, et üliõpilaste toetus ei oleks tarwilik ehk oleks wõimalik seda kas wõi teiste abinõudega wõimaldada.

Juhataja **L. Raudkepp**: Kõneleja, Teil on weel 3 minutit kõnelemiseks aega.

H. Heideman (töörp.): Meie poolt esitatud seadusel on igatahes katseks seda küsimust lahendada ja näha, kuidas Teie selle peale reageerite.

K. Kornel (rhw.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Käesolewat seaduseelnõu kaitstes, tõi üks eelnõu isadest, härra Pälson, wäited ette, mis tõeoludest üsna kaugel. Härra Pälson nimetas põhjendusena, et just proletaarlist üliõpilased ülikoolis tõsist tööd teewad, kuna aga kodanlised üliõpilased lõbu ja wärwimütside pärast seal käia.

Kes aga meie üliõpilaskonnaga wähegi tuttaw on, sellele ei ole sugugi saladuseks, et meie ülikoolis üldiselt õige tõsiselt

püütakse tööd teha. Ja suurem osa meie üliõpilastest on kodanlise ilmawaatega isikud, nii nagu seda eelnõu kokkuseadjad ei eita. Mis puutub aga sellesse, et suure üliõpilaskogu seas ka üksikuid leidub, kes õppimise tööga hästi hakkama ei saa, ja muid nõrkusi awaldawad, siis on see nähtus, mille vastu ka üliõpilased — kommunistid kaitstud ei ole.

Kuid õppimine iseenesest ei ole just ainelistel põhjustel heal osal üliõpilastel sugugi kerge. Üliõpilaskonna edustus on omal ajal samme astunud riikliku laenu saamiseks, kuid see on tagajärjetaks jäänud. Häda aga sunnib uusi teid otsima. Nende teadete järele, mis minul olemas, töötab üliõpilaskonna edustus eelnõu kallal, mille järele üliõpilastele pikaajalise laenu saamiseks erikorraldus luuakse, mille juhtimine seisaks walitsuse, ülikooli ja seltskondlikkude organisatsioonide, ettewõtete ja üliõpilaste edustuse esitajatest koos. Selle kawatsuse järele oleks peale muude sissetulekute ka tegewuskapitaali saamine riigi poolt ette nähtud.

Nii siis tuleb ka wist meil siin silmapilk kätte, kus meil uuesti üliõpilaste toetamise küsimusega tegemist tuleb teha. Ma loodan, et siis Riigikogu meie üliõpilaskonna hädade vastu ükskõikseks ei jää, sest suure osa üliõpilaskonna ainele seisukord on tõepoolest õige raske. Ülikool annab riigile ametnikka, tema annab meile seltskonnategelasi ja wäga hea, kui need inimesed oleksid teaduslikult hästi ette walmistatud ja selleks on kahtlemata neile abiandmine tarwilik. Nüüd aga, mis puutub käesolewasse seaduseelnõusse, kus tahetakse eraldada wäikest osa üliõpilasi, — siin unustatakse, et mitte üksi proletaarliste üliõpilaste seisukord ei ole raske, waid ka kodanlaste kilda kuuluwate üliõpilaste seisukord ei ole kaugeltki kerge. Kes üliõpilaskonnas on liikunud, see teab, et on kodanlisi üliõpilasi, kes nädalate kaupa tee ja leiwaga peawad elama ja lõunat ei söögi. Isegi igapäew ei sööda mitte, kuid need kannatajad oskawad wäga hästi waikida. Teie aga tulete ja heidate nüüd kiwi siin nende peale ja ütlete, et waadake, neil abi tarwis ei ole.

Mis puutub aga käesolewasse eelnõusse, siis seab tema ainult ühe osa abitarwitajatest üliõpilastest teiste kulul eesõigustatud seisukorda. See aga ei ole õigusriikluse seisukohalt mitte õige, ja sellepärast tuleb see eelnõu tagasi lükata.

H. Bauer (kristl.): Austatud Riigikogu liikmed! Rkl. Allik pööras nende kõnelejate poole, kes wiimasel koosolekul kõnelesid ja seadis küsimuse ülesse, kas proletaarlisel elemendil üliõpilaste hulgas on toetust tarwis? Et ta seal juures ka minu nime nimetas, siis tahan ma selle kohta mõne sõnaga oma seisukohta avaldada. Kehwematel edasiõppijatel kihtidel üliõpilaste hulgas on tingimata toetust tarwis. Olen ise 25 aastat selle põhimõtte järele katsunud käia, nii palju kui see mul võimalik on olnud. Kuid siin ei ole jutt mitte proletaarlasest selles mõttes, nagu igalpool maailmas seda mõistetakse, kehwmast edasirühkiast kihist, waid nagu iseäranis selle eelnõu isade poolt siin ette tuuakse, mõeldakse selle „proletaarliste üliõpilaste“ all midagi muud, ja nimelt proletaarlast jutumärkides. See on niisugune element, kes igal võimalikul ja võimalikul juhtumisel Eesti wabariigile katsub raskusi teha ja riiki kukutada. Lubatagu minule selleks wäike illustratsioon ette tuua. Umbes kahe ja poole aasta eest oli Tartu õpetajate seminaari stipendiaat keegi R. Pälson, kes ka riigi poolt prii kooli ja abiraha sai. See Pälson arwas heaks teisel wabadusaastapäewal 24. weebruaril 1921 a. kooliaktuse kõne kokku seada teema üle: poliitilised õigused ja parlament, missuguse kõne ta ka seminaaris ära pidas, millest ma teile, mu härrad, ainult paar wäljawõtet teen. Ta kõneles seal meie I Riigikogust ja ütles oma kõnes sõnasõnalt järgmist: „Meie parlament on kontrrewolutsiooniliste jõudude koondus, wasturewolutsiooni kants... Ta on asutus, mis paratamata jõhker ja rahwawaenulik, kuid wormilik demokraatia mask katab selle tagurliwaenu rahwa eest kinni... Kõik poliitilised wabadused ilma kitsendamata on kodanlise kildkonna ainuõigus ja kõik wabadust kägistajad paragrahwid on töörahwa hulkade jaoks määratud. Nõnda on see olnud ja nõnda saab see olema, kunni kodanline demokraatia kestab. Tööliste sõnawabadus on oigamise wabadus. Tööliste koosoleku wabadus on koosoleku keeluwabadus. Tööliste trükiwabadus on tagaäetawa metslooma wabadus. Tööliste ühinemise wabadus on enda keskelt wõlla ja türmi jaoks kandidaatisid wabalt walida. Tööliste isikupuutumatus on läbi puuritud timukatest ja salamõrtsukate kuulidest, raudpihtidega ära märgi-

tud piinakambris, walgewäe staapides ja sõjakohtutes.

Meie Riigikogus on 2 ilma: äärmisel pahemal tiival wõttis istet murtud luudega tööline Soans, äärmisel paremal tiival kindral Laidoner, kelle rind ehitatud nii koduse kui ka wäljamaa kontrrewolutsiooni märkidega. Wahepeal poliitiline puru, kes räägib rahwale ja töölistele muinasjuttu paremast tulewikust...

Kas töölisteklass peab ka käed rüppe panema ja ootama, kunni ükskord see õnnis kuupäew kätte jõuab ja siis sotsiaalne rewolutsioon kui pilwedest maha kukub, wõi tõuseb ta punase pilwena Pariisi ja Londoni pealt ja tormab Tallinna wägele reidile? Ei, töölisteklass ei usu seda?.. Ei, wõidurikas proletariaat peab tingimata sotsiaalse omawoli juurde üle minema, see on ainuke pääsetee...!“ (Käteplagin kommunistide ridades. Hüüded: Õige. Sula tõsi.) Waadake, mu härrad, niisugune on see riiklik stipendiaat — R. Pälson, kes selle kõne pidas. Kui selle seminaristi elulawuke selle peale kõikuma hakkas ja seminaari waiksetest woogudest wälja paisati, sai ta ühe parema koha. (Wahelhüüded paremalt poolt: Missuguse?) No, oli igatahes parem koht. Ma arwan, et ka rkl. härra R. Pälson, üks selle seaduseelnõu waimlistest isadest, on just niisuguste waadetega ja mõtetega warustatud proletaarline õpilane, nagu nimetatud R. Pälson, kes igal võimalikul ja võimalikul juhtumisel Eesti wabariigile jalga taha panna katsuks. Igatahes julgen mina seda uskuda ja kõik riiklikul seisukohal asuwad erakonnad saawad selles kokku leppima, et isikutele, kes awalikult katsuwad meie riiki kukutada, sellesama riigi poolt weel toetussummasid määrata naiwsus oleks ja sellepärast jään oma endise ettepaneku juurde seaduseelnõu tagasi lükata. (Wahelhüüded paremalt poolt: Mitte naiwsus, waid kuritegu.)

Th. Tallmeister (rhws. w.): Mõeldäinud reedel koosolekult ära minnes, kus seda proletaarlaste-üliõpilaste toetusrahade määramise seaduseelnõu I lugemisel arutati, sain kokku ühe Tartu ülikooli õpejõuga, kes jutustas, et läinud aasta detsembrikuus ülikooli aastapäewal olla ülikooli rektor museas ette toonud, et stipendiumide arw suurem olnud, kui palwekirju nende saamiseks sisse antud. Ainult

wäiksemates fakulteetides olla soowijaid rohkem olnud ja eriti seal, kus kommunisti õige palju, olla palweid õige wähe awaldatud, sest need olla jõukad mehed ja sellepärast nende poolt ka soowiawaldusi palju sisse tulnud ei olla. (J. Reesen (wäljasp. rhm.): See on kristlik h i r w i t a m i n e!) Kui nüüd lugu nõnda on, siis on meil seda wähem põhjust selle eelnõu peale tõsiselt waadata. See õpejõud ütles muuseas mööda minnes, et fakulteetide hulka, kus palujaid rohkem, kui stipendiumisid määratud, kuulub ka nende samade usuteadlaste fakulteet, keda seaduseelnõu toetajad minewal korral, kui iseäranis raswaseid ja rikkaid mehi kirjeldasid. Ehk wõtawad selle seaduseelnõu esitajad, kui õiglased mehed, tema nüüd tagasi ja töötawad ta nõnda ümber, et ta „proletaarlistele“ usuteadlastele toetust pakub. Kui need teated õiged on — härra Treiberg ei ole kahjuks siin, tema wõiks seda kinnitada — siis on selge, et enne ei saa seda asja tõsiselt kaaluda, kui kindlad andmed ülikoolist saadud, kui suurel määral seal tarwidus abiandmise järele walitseb. Sellepärast peaks just ülikooli nõukogu ning ülikoolile lähedal asuwad ringkonnad sellekohase toetusseaduse eelnõu wälja töötama, ja ei wõi jutugi olla ning ei tohiks asjata aega raisata sarnase eelnõu peale, mis sealt pahempoolsest nurgast tuleb.

R. Weiram (töörp.): Ma ei hakka, härrad, seda küsimust siin käsutama meie seisukohalt, waid tähendan, et teie ise ja nimelt eelkõneleja härra Bauer tähendas siin, et ei wõi niisugustele üliõpilastele toetust anda, kes riigi alust urgitsewad. Tähendab ja teie ise tähendate ka seda, et on olemas kaks klassi. Ühel pool on rõhutute ja teisel pool rõhujate klass, see tähendab, ühel pool eksploateeritud ja teisel pool eksploateerijad. Kui siin on proletaarlistele üliõpilastele abiandmise küsimus meie poolt esitatud, siis leiame teie, et see on teise klassi toetamine, tähendab, et tuleb toetada proletaarlist üliõpilaskonda, kellel oli wõimalus kuidagi wiisi pääseda ülikooli usteest sisse. Teie teate wäga hästi, et wanal tsaariajal ka oli ülikooli sissepääsemine niwõrd raske, mille kohta wõiks tarwitada härradel kristlastel olewat üht piibli sõna: ennem pääseb kaamel nõelasilmast läbi, kui rikas taewariiki. See oli tol ajal. Kui meie waatame praegust aega, siis ei ole lugu

sugugi teisiti ja kuigi seadus ütleb, et ülikooli kui ka keskkooli ukсед kõigile lahti on ja kui proletaarlastel sinna sisse wõimalik on saada, siis ei ole mitte ära näidatud, kuidas proletaarlist üliõpilased seal edasi õppida wõiwad. Kui ühel proletaarlastel kuidagi korda on läinud keskkooli lõpetada ning temale seaduse järele ülikooli ukсед lahti on, on nad temale tegelikult siiski kinni sellepärast, et temal kehwise pärast wõimalik sinna sisse astuda ei ole. Nagu tähendasin on olemas kaks klassi, ning rikas klass, kes töörahvast tahab piitsutada ning nende poolt esitatud arupärimiste peale naerab, naerab ka kehwidele üliõpilastele toetuseandmise seaduseelnõu peale. See kõik näitab, et on olemas kaks klassi ja mitte üks, nagu härrad kristlased ja parempoolsed seda tõendada püüawad. Ma ei taha selle küsimuse juures peatada, kui palju on antud toetussummasid ülikooli sissepääsemiseks jõukamatele, kuidas stipendiumid eesõigustatud isikutele lähewad, kuidas ülikooliwalitsus tegutseb jne. sest need on kõik sellest klassist, kes ka praegu siingi wõimul on. Muidugi mõista, et teie nii pea alla ei anna, et ka mõne wäiksemagi küsimuse juures appi tulla. Meie teame kuidas teie, härrad, mõistate seda tööliklassile abiandmise küsimust. Tööliklassile ja kogu proletaarlaste huwidele tulete siis wastu, kui teie riigi toed juba kõikuma on hakanud, — siis tähendab, tullakse wastu, selles mõttes wäljendas oma arwamist härra Bauer. Ma tähendan ühe asjaolu peale, see on kui Aleksander II, see kurikuulus tsaar 61 aastal nõndanimetatud talurahwa priiks kuulutas, siis kutsus ta paar aastat hiljem — kui Tshernigowi, Moskwa ja teiste kubermangudes 20—30 tuhat talupoegatöölist metsades ümber käisid, et walitsust kukutada — mõisnikud kokku ja ütles, et teist pääseteed ei ole, kui anname neile ülevalt ladwast, wastasel korral wõtawad nemad kõige juurtega meie käest ära, tähendab, mingisugust allaandmist ei ole. Selle põhimõtte järele käies lükkate teie parempoolsed kõik sarnased eelnõud tagasi ja ei ole mingisugust lootust, et teie seda seaduseelnõu, mis meie oleme esitanud, wastu ka wõtate. Ma saan aru, kui härra Bauer ütles, et proletaarlaste-üliõpilaste taga seisab midagi muud, mida ka meie ei eita — meie ütleme awalikult wälja, et ilmas on kaks klassi ja need klassid wõitlewad üksteise wastu ja seda annate teiegi siin awalikult mõista ja här-

ra Bauer ei leidnud ka siin proletaarlaste-üliõpilaste taga midagi muud, kui ikkagi proletaarlased, kuigi siin mõned pahempoolsed, kellede hulgas poliitilised mõtetelahkumineked on olemas, mille juures ma peatada ei tahaks, arwatawasti ka selle seaduseelnõu wastuwõtmise poolt hääletama ei saa. Teil on see muidugi ükskõik, kui see seaduseelnõu tagasi lükkatakse, mis aitaks neid proletaarlasi-üliõpilasi ülikoolis tegutseda. Teie kõrwad ei kuule seda ja teie ei täha üldse sellega tegemist teha. Aga igatahes proletaarlased-üliõpilaskond saawad sellepeale waatamata ikkagi tegutsema ja sellega teie nende mõtteid ei muuda, kui teie neile abi ei anna ja kui teie selle seaduseelnõu maha hääletate. See idee jääb ikkagi püsima ja teie teda ei murra waid kahe klassi üksteise wastu wõitlemine saab ikkagi edasi kestma. Ei saa teist teed olla, kui see tee, mis härra Bauer siin ütles, et siin nende riigi käest abisaajate proletaarlaste-üliõpilaste taga on koguni teine tagamõte. Kui teie need wäikesed seaduseelnõud tagasi lükkate, siis olete sellel seisukohal, et kui teie riiklikud tugipostid kõikuma hakkawad, nagu seda härra Hüneron paar aastat tagasi ütles, meie seisame, kui püssirohu waadi otsas“, siis räägite teie teist keelt, aga ma arwan, et siin on liiga hilja. Siis wõib olla ka see ütetus, nagu Aleksander II ütles, kui ta talurahwale lubas ladwadest anda, ka see lause liiga hiljaks jäänud on, siis ei aita teie ladwad midagi ja proletariaat teab, mis ta teeb. (H. Bauer (kristl.): Öndsad on need, kes waimust wäesed on!)

J. Reesen (wäljasp. rhm.): Täna on juba waremalt selgeks saanud need wahekorrad, mida meie selgitada tahtsime. Meil oli tarwis selgeks teha, kas kodanlised kihid tahawad haridusküsimust, mis kõigile tarwilik, teatud määral toetada. Kui härra Bauer täna tuli ja luges siin endise seminaari õpilase kirja ette, kus ta oma ilmawaadet awaldab praeguste walitsewate kihtide wastu, siis peab ütleva, et see kindel ilmawaade oli, missugune igal proletaarlasel peab olema. Kui töolisteklass tahab walitsewaks klassiks saada, siis peab tema walitsewaid erakondi ja tema tegewust ning kawatsusi tundma. Ja see oli kindla klassiteadliku töölise seisukoht. Meie asjata otsime ja ootame teilt wastutulekut, kes selle sea-

duseelnõu puhul on kiidulaulu laulnud kodanlise klassile. Kui härra Bauer tahtis jagada proletaarlasi liikidesse. (E. Weberman (rhws. w.): Proletaarlastest on jutt, mitte kommunistidest.) Kommunistid on ka proletaarlased, kui ka jutumärkides, nagu härra Bauer seda ütles. Teie wõite neid küll jutumärkides nimetada, kuid Eesti proletariaat on suuremalt osalt kommunistlik. Need on poolproletaarlaste kihid, kes hääletanud sotsidele jne., kes on päritud taluperemeeste keskelt, wäikepõlupidajate keskelt. (Wahelhüüded paremalt poolt.) Kui palju on Eestis töölisi, kas teie wõiksite arwudes nimetada? Teie wabrikutööstuses ei tööta üle 30.000 töölise. Kui palju on teil talutaredes põllutöölisi? Kui teie tahate niisugust wahet tömmata, et proletaarlane on niisugune inimene, kes oma lonti järele weabrikaste wabrikantide ja teiste rikaste eslömmitades, siis ei ole see kellegi klassiteadlane proletaarlane. See on mõni niisugune loom, kes üldse omast seisukorrast aru ei saa. Proletariaat tähendab klassiteadlikkust. Ja ma ei saa oletada, et need kihid, kes ülikoolis õpiwad, et need peaksid olema niisugused, kes üldse millegist aru ei saa. Meie wõtsime seaduseelnõusse sisse, et toetust saawad proletaarlised üliõpilased, aga ei ole mitte ütelnud, et need peawad tingimata kommunistid olema. (J. Hüneron (põl.): Aga kommunistid jagawad raha.) Ma olen juba selle küsimuse juures peatanud, mis meie selle all mõtlesime. Teie wõite seda ka stenogrammidest järele waadata. Härra Piiskar'ile tegin ma selgeks seda, aga tema ei saanud mitte aru, mis proletaarlane tähendab. Ta on härra Bauer'iga ühel arwamisel. Ja ma arwan, kui härra Bauer tahtis siin nüüd ka kommuniste-üliõpilasi proletaarlase mõiste all jutumärkidesse panna, siis on härra Bauer sellele seisukohale asunud, et proletaarlased peawad olema tingimata kommunistid. Meie oleme aga niisugusel seisukohal, et kõik waesed üliõpilased, kel ei ole sissetulekut, kes ei suuda ennast mitte ülikoolis ülewal pidada, kes ei suuda ülikooli õpemaxsusid ära maksta ja teisi kulusid, mis selle õppimisega ülikoolis ühenduses on, tasuta, et need loetakse proletaarlasteks, olgu tema kehwa riigiametniku poeg ehk olgu tema wäikepõlupidaja laps. Meie wõiksime weel kaugeemale minna ja ütelda, et ka hallparuni

poeg, kel ei ole mingisugust pärandust ja kui tema palgatööd teeb on ka proletaarlane ja oleks kohustatud saama selle seaduse järele toetust. Teie aga tahate siin wahet tõmmata. Teie aga tahate teha wahet klassiteadlikkude ja teiste proletaarlaste wahel, kes omaklassi seisukohast weel aru saanud ei ole. Meie ei ole seda mitte ütelnud. Meie oleme ütelnud, et kes ei suuda end ise koolitada, neile on riik kohustatud abi andma ja kui siin tulid nüüd härrad Kornel ja Tallmeister ja püüdsid seletada, et ülikoolis on mõnesugused etewalmistustööd käimas, et keh Wadele üliõpilastele toetust tuleb anda ja et selle küsimusega tegemist tuleb teha, siis meie ei kahtle selle juures sugugi, et just see seaduseelnõu, mis saab tulema, tuleb sellest samast waimust juhitud, millest kõik teie seaduseelnõud on juhitud, et mis just wastaw teie kildkonna huwidele, nagu kõik teie poolt esitatud seaduseelnõud. Teie ei pane ühtegi seadust maksma, mis piiraks teie rahakotti ja mis oleks teie klas-sihuwide wastu. Selle eest oskate teie wäga hästi hoolitseda. Seda on sennised seaduseelnõud suuremalt osalt näidanud. Kui teie aga annate töölisteklassile abi ja toetust, siis ainult sellepärast, et see on hädaabinõu selleks, et wõimu weel enese käes hoida ja kindlustada, mis nii kui nii kõikumas on. (Hulgalised wahel-hüüded. J. Reesen (wäljasp. rhm.) kõnetoolilt lahkudes: No, seda teie saate näha.)

Juhataja **L. Raudkepp**: Fakti-liseks märkuseks on sõna rkl. Piiskar'il.

J. Piiskar (is.): Härrad kommunistid eelmisel Riigikogu koosolekul, kus see küsimus kõne all oli, mis praegu päewakorras, on nende omase arusaamisega ja talituswiisiga mulle sõnu suhu pannud, mida mina mitte ütelnud ei ole. Ma ei tahtnud neile wastata, aga et härra Reesen täna jälle sedasama laulu laulis, siis pean ma tema wäite peale wastama, et mina omas kõnes näitasin, et esitatud seaduseelnõu 3-mes paragrahwis kõneldakse proletaarlistest üliõpilastest ja et igas paragrahwis antaks sellele sõnale nähtawasti igasugune sisu. Teisest paragrahwist wõib wälja lugeda, et proletaarlised üliõpilased on waranduseta isikud. Järgmistest paragrahwidest paistab aga, et neil wõib ka sissetulekuid ja warandust olla. Sellepärast küsisin ma kommunistidelt,

mis proletaarlaste all selles seaduseelnõus õieti mõistetakse. Ja kui sellest tahtakse järeldusi teha minu kohta sõnast „proletaarlane“ mitteamusaamise suhtes, siis on see asjata katse. Ma juhin aga selle peale tähelepanu, et härrad kommunistid minu küsimise peale senni seletust andnud ei ole, tähendab, neil enestel ei ole selge, mis tuleb mõista sõna „proletaarlane“ all. (Wahelhüüded. Juhataja helistab. — J. Reesen (wäljasp. rhm.): Sinule ei saa keegi selgeks teha! — Naer. Wahelhüüepõllumeesterid adest: Nojah, — seltsimehed!)

H. Heideman (töörp.): Siin tahtsin kinni naelutada härra Kornel'i wäidet, et selle seaduseelnõuga tahetakse keh Wade üliõpilased eesõigustatud seisukorda asetada. Wast ehk härra Kornel mäletab rahwaerakonna üleskutset Riigikogu walimiste puhul, kus muuseas oli raswaste tähtedega kirjutatud, et ükski kiht ei tohi teise kulul elada, ja edasi, et kõrgem haridus kõigile, ka keh wematele kihtidele, kättesaadaw oleks. Aga nüüd, kus käesolew seaduseelnõu tahab just keh Wade wõimaldada ülikooli ja kõrgema hariduse kättesaamise, siis tuleb nüüd härra Kornel ise ja seletab, et sellega tahetakse keh wemaid proletaarlisi üliõpilasi eesõigustatud seisukorda asetada. Meie ei eita seda sugugi ja ma toonitasin seda ka eelmises kõnes, et ka kodanlisest klassist päritolewad üliõpilased tarwitawad toetust. Ütlesin ka, et nendest osa just eestkätt tarwitawad toetust selleks, et restoraanides seda maha juua. Pole wist küll restoraani Tartus, kus pole olnud lõõmin-guid ja laua-ning toolisõdasid. (J. Hüner-son (põl.): Kas teie kõik karsklased olete?) Seda toetust wajawad mitte ainult kodanlised, waid ka proletaarlised üliõpilased ja selle seaduse ülesanne on nende seisukorda kergendada.

Mis puutub sellesse toetuslaenusse, siis ma juba siin ennemalt kriipsutasin alla, et see toetuslaenu asi ei kergita mitte penni wäärtki keh Wade üliõpilaste seisukorda. (Naer.) Ja kui teie, härra Kornel, waataksite seda toetuslaenu projekti, siis teie näete, et selle laenu wäljaandmine on antud mitte nende kätte, kes seda laenu tarwitawad, waid nende kätte, kes seda laenu ei tarwita. Selles komisjonis on esitatud ülikooliwalitsus 3 esitajaga. Ei

wõi ütelda, et ülikooliwalitsus erapoole-
tuna suudaks tungida üliõpilaste elusse,
ja kätte saada teateid nende ainelise seis-
sukorra kohta. Teie ei saa ühtki näitust
ette tuua, kus ehk üliõpilased ise suudak-
sid wabal walikul oma esitajate kaudu
täpseid ehk ka umbkaudseid andmeid tuua
selle üle, missuguses seisukorras abiwaja-
jad üliõpilased on. Sellepärast jääb selle toet-
uslaenu otstarb peaaesjalikult, nagu ma
siin enne juba alla kriipsutasin, just pum-
meldamiseks ja taskuraha saamiseks. Kui
saaks proletaarline üliõpilane toetuslaenu,
siis... (J. Hüneron (põl.): Pum-
meldab maha kohe!) ...ei ole see
igatahes taskuraha toetuslaen, see toetus-
laen ei wastaks nende tingimistele ja ei
suudaks rahuldada tema nõudeid. Ühes
selle toetuslaenuga tahetakse uusi makse
üliõpilaste peale panna. Kuna laenu saa-
jad saawad olema peaaesjalikult jõukamad,
peawad selle toetuslaenu kassasse maksma
ka kehwad ühepalju, degressiivset maksu,
mis nõutakse sisse ühes ülikooli õpe-
maksuga. Härra Bauer seletas, et selle
üliõpilaste toetuslaenu juures wõiwad toet-
ust saada väga kergesti riigiwastased
elemendid. No siin härra Bauer tahab
ütelda wist seda, et abirahade määramine
antaks wast kaitsepolitsei kätte, kes riigi-
ustawusest ja üliõpilaste meelsusest tea-
teid kogub ja siis toetuslaenu wälja an-
naks.

H. Allik (wäljasp. rhm.): Paremt
poolt räägiti siin midagi, et käesolewa sea-
duseelnõuga tahetakse proletaarlisi üliõpi-
lasi eesõigustatud seisukorda asetada. Ma
ütlesin nii palju, ärge tehke nii palju ilu-
said sõnu ja kõrgeid hüppeid eesõigusta-
tud seisukorraga. Kuidas saab neid ase-
tada eesõigustatud seisukorda, wõrreldes
neid kodanliste üliõpilastega, kellel on wõi-
malus õppimiseks, kui neile sama wõima-
lus tahetakse anda. Kui kõrgem haridus
teie, kodanlaste, eesõigus on, ja kui prole-
taarlased ka selle hariduse osaliseks saa-
wad, siis wõib see küll teie mõtte järele
olla eesõigustatud seisukoht. Teie olete
suured demokraatia kaitsjad sõnades,
asuge demokraatia kaitsmisele ka tegu-
des. Selle seaduseelnõu iseloom on väga
demokraatlik, ta tahab paberist para-
grahwi, mille järele kõigil õigus on kõr-
gema hariduse peale, tegelikult muuta.
Faktiliseks märkuseks tahtsin wastata
härra Piiskar'ile küsimuse peale, mis „pro-
letaarlane“ on. Kui härra Piiskar nii kaua

töölisteringkonnast eemal on olnud, siis
ei ole ime, et ta ei tea, mis tähendab töö-
line wõi proletaarlane. Ma saaksin sel-
lest väga hästi aru, kui sarnase küsimu-
sega tullakse paremt poolt, kuid natuke
imelik on siiski, kui seda küsib härra Piis-
kar, kes ennast sotsialistiks nimetab. Pro-
letaarline üliõpilane tähendab seda, kes
elab omast tööjõust ja kellel ei ole isa kulla-
wõi pabermarkade kotti, ega mõnda ri-
kast Ameerika kullaonu.

Juhataja L. Raudkepp: Lõpu-
sõna on aruandjal.

Aruandja R. Pälson: (L. Jo-
hanson (sd.): Mille peal Teie
oma juustelokkimiseks kääre
soendate: kas süte peal wõi
piibu peal?) Millega Teie oma pealae
paljaks olete ajanud, kas kääridega wõi
piibuga? — (Wahelhüüe paremt
poolt: Tuleb! Tuleb!) Kui mine-
wal koosolekul see seaduseelnõu aruta-
mise alla ei tulnud, siis tähendas üks töö-
erakonna ridadest niisuguse täispuhutud
uhkusega: „Wõtame päewakorda ja lük-
kame tagasi.“ Ja seda tõendab ka see as-
jaolu, et selle seaduseelnõu arutamine
kolm koosolekut pidi läbi elama. (Wa-
helt hüüe paremt poolt: Noh,
nüüd on ta kolmandal lugemise-
sel.) Oli ju suur saareada päewakor-
ras ja selle seletused mõjusid väga ras-
kelt põllumeeste peale ja said wastu sein-
rõhutud nii, et nad märjaks läksid, waata-
mata sellest, et see loow ja wiljakas töö
niidagi ei maksa.

Siin pole ka midagi imestada, kui esi-
tatud proletaarliste üliõpilaste seaduseel-
nõu tagasi lükatakse ja sellele kultuuri-
lisele arenemisele pitser peale pannakse,
millega kodanline walitsus tahab oma
wõimu alal hoida. Ka ülikool on kodan-
lise korra pooldaja. Kui meie pilku üli-
kooli korraldusse heidame, siis paistab
silma, kuidas kõrgem haridus, rääkimata
alg- ja keskkoolide haridusest, kodanlises
korras wõsukesti wälja traineerib. Seal
wõtab juba algusest priiskamine, kõrge
lõbutsemine hoogu.

Olgugi, et see seaduseelnõu ei eita üli-
õpilaste enamust, ja just sellepärast, et
ülikooli ukсед pärani ainult rikkamate
kihtide lastele, mitte aga kehwaudele töö-
listelastele. Tema näituseks saab kerge
waewaga pankadest laenu ja leiab omale
alati mõjuwaid ja kaaluwaid käemehi, kuid

töölise noorsugu ei saa kusagilt pangast laenu ja temale ei usaldata üldse mingisugust laenu anda. (W a h e l h ü ü e p a r e m a l t p o o l t.) Mis teie ütlesite? Kodanlisi üliõpilasi on enamus, kuid suur protsent on ka neid üliõpilasi, kes kõige hädalisemat toetust vajavad ja selleks, et neile saaks wastu tulnud, et võimaldada waesematele üliõpilastele edasiõppimist ja ühtlasi, et saaks piir pandud stipendiumidega sahkerdamisele, selleks on esitatud käesolew seaduseelnõu. Selle seaduseelnõu § 1 räägib, et antakse toetust proletaarlistele üliõpilastele ja ka wabakuulajatele. Ma pean ühte tähendama, et siamaani wabakuulajatele mingisugust toetust antud ei ole, neid ei ole kunagi arwesse wõetud, kuid on palju wabakuulajaid, kes kehwise pärast ei suuda lõpetada keskkooli, waid lõpetawad ainult kuus kunni seitse klassi ja astuwad ülikooli wabakuulajatena, et aegsamini hakata süwenema nendesse küsimustesse, mis tema oma erialaks on walinud, kuid majanduslik wiletsus ja kehwas tõmbab sellele kriipsu peale. Nemad tahawad endid ka hariduslikult täiendada, niisama kui teised, kellel taskus on keskkooli diplom. Hariduspoliitika ei tohiks üldse tähelpanu koondada nende paberilipakate peale, mis direktorite allkirju kannawad, waid arwesse tuleks wõtta inimese wõimisi ja tahtmist tööd teha. (L. J o h a n s o n (s d.): I s e ä r a n i s s i i s, k u i t a l l o o g i l i s e d k a l d u w u s e d.) Mispärast just esimesel aastal on tarwis toetust? Kõigepealt selle pärast, et esimesel aastal wõib siis inimene näidata, kuidas ta edasi jõuab ja missuguse hoolega tema tööd teeb. Kui üliõpilasel kõiksuguste raskustega wõidelda tuleb, on loomulik, et tema ei saa oma terwet tööjõudu rakendada teaduslikuks otstarbeks, sest temal tuleb püüda ära kasutada kõige närusemaid teenistuse wõimalusi, et omale leiwa- ja korteriraha teenida. Sellepärast ongi tarwis esimesel aastal toetust anda, et püüda kõrwaldada need wiletsused ja puudused, mis komistuskiki on, et õpilased nii edukalt oma tööd teha ei saa. Wõidakse ütelda, et ülikoolis antakse stipendiumi, et mis nad seal nutawad, aga lubage otskohe ära näidata, kuidas nende stipendiumide juures sahkerdatakse. Seda on eelkõnelejad selgitanud ja mina selle juures pikalt peatama ei hakka, waid tähendan ainult seda, et waesemad üliõpilased stipendiumist ilma jääwad, kuna stipen-

diumid lähewad ainult rikkamatele üliõpilastele. Nagu siin ette toodi jäi keegi üliõpilane stipendiumist sellepärast ilma, et ta sotsiaal-filosoofia ühingu liige oli. Seda ei öeldud mitte otskohe, aga see ettekääne, mispärast tema stipendiumist ilma jäi, oli niiwõrd läbipaistew, et just see oli põhjuseks, et tema proletaarline-üliõpilane ja olla olnud sotsiaal-filosoofia ühingu liige ja loomulik on, et ta siis stipendiumist ilma pidi jääma. Meie näeme, et saawad stipendiumi need, kellel oma maja, saawad stipendiumi need, kellel tublid kohad, kust nemad kaunis toekad sissetulekud saawad, kuna need, kes ei saa omale riiet selga, kes elawad kõige närusemates korterites ja tahes ehk tahtmata peawad otsima kõige vähematki teenistust, kuidagi ära elada, jääwad stipendiumist ilma ning arusaadaw on, et siin korralikust õppimisest aimu olla ei saa. Ja seda ära nähes mõtles ülikooliwalitsus stipendiumi jagamist teisel alusel korraldama hakata. Waatame järele, mis sugune oli see uuestisünni teooria, mida ülikoolinõukogu wälja suutis fantaseerida. Seal on niisugune kawatus, et stipendiumide jagamiseks peab olema komisjon ja see komisjon saaks moodustatud iga teaduskonna üliõpilaste poolt. Iga teaduskonna üliõpilaskond oleks walinud teatud komisjoni ja sinna komisjoni oleks walitud saanud need, kes ise stipendiumi ei tahtnud saada. Need komisjonid oleks kokku tulnud ja seal uue esituse walinud, kes stipendiumid ära oleks määranud. Nii siis mõtles see ülikoolinõukogu nõutada üliõpilaste eneste seast isikuid, kes walmis oleks aitama kindlaks teha üliõpilase kehwest, kes oleks käinud korterist korterisse ja tutwunenud üliõpilase majandusliku seisukorraga, nende üliõpilaste seisukorraga, kes seal ühe ehk teise stipendiumi peale olid kandideerinud. Aga siiski, nii teoreetiliselt, kui ka praktiliselt oli see seadus läbiwiimata ja ülikooliwalitsuse poolt enam kui naiiw uue Ameerika ülesleidmine.

Siin oleks näide sellest, et seal keegi kokkugi ei tulnud. Nii kaubandusteaduskonnas tuli kokku ainult mõni üksik õpilane, ja tulid kokku just need, kes ise stipendiumi tahtsid saada. No kuidas siin siis walida, kui polnudki kedagi walida, seda ma küll ei tea. Teised ei tulnud arusaadawalt sellepärast, et nad ei olnud stipendiumi saamisest huwitatud, sellepärast, et neil wõib olla küllalt oli raha tas-

kus. Nii ka arstiteaduskonnas määras selle teaduskonna praktikumi wanem ise need komisjoni, keda ta ise arwas. No loomulik, et see komisjon sugugi stipendiumi määramise juures erapooletut sõna ei oleks rääkinud. Siis teiste teaduskonnade juures ei tulnud kokku suurem kogu, ja ka seal ikka ainult need, kes ise tahtsid stipendiumi saada. Üldse ei tulnudki nii palju üliõpilasi kokku, kui palju neid komisjoni walimiseks tarwis oleks olnud. Ja kuigi oleks nüüd kõik teaduskonna üliõpilased korralikult kokku tulnud ja seal komisjoni walinud, kas siis need üliõpilased, kes sinna komisjoni oleks walinud, kõik tunnewad oma kaasõpilaste majanduslikku seisukorda. Ja kas nad wõtawad waewaks läbi käia kõik kehwmate üliõpilaste korterid ja selle järele nende kehwise kraadi kindlaks määrata. Nemad ei ole ju sellest huwitatud, kuna nad ise rikkamad on, nemad stipendiumi ei soowi ja kuigi nad soowiksid, nemad saawad seda ikka palju kergema waewaga oma meeste kaudu, ja nii siis näeme, et sarnasest kawatsusest ei tulnud absoluut midagi wälja. Weel enam, kas siis korteri järele saab kindlaks teha ühe ehk teise inimesemajanduslikku jõukust, see on enam kui kahtlane. Nii siis näeme, et sellest kawatsusest ei tulnud midagi wälja, ja ülikooli nõukogu pidi temast täiesti loobuma. Siis oli üks teine kawatus, sellepärast, et sarnase punkti juures seisma ei wõi jääda mitme aasta wältel. Juba mitu aastat on möödas ja ikka kestab stipendiumide juures see saherdamine ja oma meeste poliitikaajamine, ja tuleb igatahes nii ehk teisiti seda summade jagamist teisiti toimetada. Nüüd on üliõpilaskonna edustusel üks teine, weel imelikum kawatus juba walmis, ja siit näeme, et kui ülikooli nõukogu ise hakkama ei saa, siis tuleb see üliõpilaskonna edustusel oma peale wõtta. Ma ei hakka siin rääkima üliõpilaskonna edustusest, sellest on juba räägitud, kuidas tema puhaskasu, mis niiwiisi kokku oli tulnud, et raamatute tellimise juures teatud kasu oli saanud, mis muud midagi ei ole, kui waesemate üliõpilaste raha, kuidas tema selle nahka oli pannud, pealegi on kassas suurem puudujääk, ja kassas raha ei ole ja weel enam, et minewal aastal üliõpilaskonna edustuse kassaraamatud jäljetult kadunud on. Igatahes kindel ja selge on see, et üliõpilaskonna edustus on kõige suuremat rõhku pannud pummeldamiste, lõburei-

side ja -sõitude ning pidusöökide peale jne. jne. Nii siis näeme, et sarnases kõrges õpeasutuses juba maast madalast pannakse rõhku ja sisse harjutatakse seda lõbutsemise tungi, seda priiskamise ja kõrge lõbutsemise tungi, siis peame meie tahtmata järeldama, et eduskond Tartu ülikoolis nii väga suur muhk on, et kahtlased protsessid juba arenemas on. Waatame, missugune on siis see suur ülesleidus. Tema näeb ette seda, et kehwmad üliõpilased, noh kehwmad muidugi jutumärkides, hakkawad seal toetuslaenu saama, ja waadake, kuidas see toetuslaen kokku tuleb. On ette nähtud, et tuleb asutada toetusfond, kuhu maksaksid üliõpilased, riik ja seltskondlikud asutused. Üliõpilastel enestel tuleb aga siis asjaga peale hakata, sest ega teised seal algust ei tee, kui wast, üliõpilased, kes sellest kõige rohkem huwitatud on. Muidugi, kuidas see summa kokku tuleb, igatahes nii wiisi, et juba ülikooli maksu juurde pannakse teatud protsent juurde, mis ülikooli õpemaksuga sisse kasseeritakse igalt üliõpilaselt. Kui sarnane sissekasseerimine tähendab seda, et kehwm üliõpilane saab koormatud suure maksukoormaga, kui ta ei suuda sedagi õpemaksu ära maksta, tuleb temale üks uus summa juurde, mida ta oma kehwest kohtist peab ära tasuma. Waadake, see maks on aga ühesuurune, olgu ta waene wõi rikas. Siin ei ole ette nähtud sugugi seda olukorda, et selle stipendiumi saamise juures, kehwmatel üliõpilastel enesekontroll oleks, waid kui sarnase sissekasseerimise teel ka mingisugune toetussumma kokku kraabitakse, siis need on eestkätt kokku kraabitud just nende kehwmate üliõpilaste markadest ja need peawad nendest hoopis suu puhtaks pühkima. Noh, selle toetuse jagab wälja wiieliikmeline komisjon, mis seisab koos kolmest üliõpilaskonna eduskonna liikmest, siis kaks ülikooliwalitsuse liiget ja kui pangad ka mõne marga sinna annawad, siis on neil ka õigus sinna esitajaid saata. Loomulik, et ükski kehwm üliõpilane siit midagi ei saa. Pääsetee selleks õiglaseks toetuseks on see, et see seadus on tarwis maksuma panna, et tööliste organisatsioonidel oma pereliigete toetuse saamisel otsustaw sõna kaasa rääkida oleks. Põhimõte on sarnane, et kohustada ülikooliwalitsust stipendiumi jagama ja toetussummasid ühelt poolt ja teiselt poolt tõmmab see sea-

dus piiri peale sellele sahkerdamisele, oma-meeste poliitikale ja kohustab otsekohe wälja andma proletaarlistele üliõpilastele, kes toetust wajawad. See on seaduse kaks põhjendawat asja, millest seaduse põhimõte on wälja läinud. Waadake praegu Tartu üliõpilaskonda. Seal on terve trobikond üliõpilasi, kes ei ole oma maksusid ära maksnud, neid on seal üle 120. Waadake, need on suuremalt jaolt kehwmad üliõpilased, kes ei suuda maksu tasuda ja peawad ülikoolist wälja astuma ja õpetöö lõpetama. Siis peale selle on paljud üliõpilased sunnitud wäljaspool Tartut elama ja mujal tööd otsima. Kohtade peal olles ei saa juttugi olla korralikust õppimisest. Kui teie waewaks wõtaks ja proletaarlise üliõpilase korterisse astuks, et olukorraga wähegi tutwuneda, siis ei naeraks teie mitte, waid hoopis tõsisemalt selle peale waataks. Tõepoolest, korterikriis suureneb, hinnad on isegi üle poole tõusnud, kui nad minewal aastal olid, ning mingit sissetulekut ei ole. Üliõpilasel on õpemaksud ja kõiksugu teised maksud, kujutage omale ette, kuidas saawad kehwmad üliõpilased ära elada. Selleks ei ole mingisugust wõimalust. Nii nagu meie näeme, wõtab maad porujommitamine. Wõtke waewaks liikuda Tartu uulitsatel, kus kõiksugu eten-dusi antakse, restoraanid kubisewad iga õhtu kaklemistest ja näaklemistest. (J. Hüneron (põl.): Sotsiaalne omawoli.) Seal on need, kelle wanematel on wabrikud ja ärid, kes tarwitawad töörahwa odawat tööd, nendel üliõpilastel on wõimalik prassida ja lõbusõitudel käia ja nende käes on eduskonna summad tarwitada. Proletaarlised üliõpilased peawad aga kõigesuuremate wiletsustega rappima. Tuletage meelde kui ühel koosolekul härrad sotsiaaldemokraadid Piiskar'id ja Gustawson'id tulid ja ütlesid, et meie ei saa aru sellest seadusest, tähendab, et see seadus ei ole muud kui demonstratsioon. Pean tähendama, et see oli nende härrade demonstratsioon, millega nemad aumehelikult edwistada püüsid, et oma korralikkust üles näidata elukutseliste töörahwa rõhujate rühmade ees. On näha, et teil wõtab sarnane meeolelu hoogu, et kui nupu peale waju-tada, tõstate käed üles selle seaduseelnõu wastu. Siin ei ole midagi imeks panna, teie tõendate sellega, et teie ei taha ühtegi wekslit, mis olete töörahwale wälja andnud, tagasi lunastada. Need lubadused

ja deklaratsioonid, millega teie rahwakihtide üle walitsete ja mille hulgas on ka see põhimõte, et haridus ja kool peab kõigile kättesaadaw olema, lagunewad, sest teie näitate weel, et teie tepts nende deklaratsioonide järele ei taha käia, mis teie rahwahulkade ette olete seadnud. Ükskord, kui oli Ipsberg'i küsimus arutusel ja kui teedeminister raskesti wastu seinasuruti, siis tuli härra Riigiwanem Päts ja siitsamalt kõnetoolilt tõendas, et waadake, need deklaratsioonid ja kawad on üles seatud laiemate rahwahulkade rahustamiseks. Kuid waatame, kas siis laiemaid rahwahulkasid saab rahuldada niiviisi, et wõtta kätte paberilipakas ja kirjutada peale kõiksugu lubadusi. Kehwmad rahwakihid ootawad oma olukorra paranemist. Nende kõigekibedamad nõuded on tarwis rahuldada. Aga neid ei rahulda mitte kodanline klass, ka mitte haridusalal, waid seda suudab teha ainult töörahwa walitsus, kelle otsustada on ka hariduspoliitika põhijoon. Ettepaneku olen teinud seda seaduseelnõu wastu wõtta I lugemisel ja kordan seda ka praegu.

Juhataja **L. Raudkepp**: Ettepanek on tehtud käesolewat seaduseelnõu I lugemisel wastu wõtta. Hääletamise motiwide kohta on sõna rkl. Reil.

A. Rei (sd.): Käesolew seaduseelnõu puudutab iseenesest wäga tõsist küsimust ja wõib ainult sügawat kahjatsust awaldada, et selle elnõu autorid on leidnud kohaseks käesolewat seaduseelnõu tsirkusenumbriks teha. Niiwõrd kirjaoskamatalt kokkuseatud seaduseelnõu poolt keegi ei hääleta, kes tahab tõsist seaduseandmist Riigikogus näha. Ei saa meie sellepärast poolt hääletada. Sellepärast meie rühm hääletab selle ettepaneku wastu. Kui kommunistliku rühma liikmed loewad end töörahwa esitajateks, siis peaksid nad töörahwa kasusid kaitsema ja mitte niisuguste tsirkuse wõtetega Riigikogus esinema.

Juhataja **L. Raudkepp**: Ettepanek on tehtud seda seaduseelnõu I lugemisel wastu wõtta. Siis on ettepanek rkl. Piiskar'i poolt sisse antud seda seaduseelnõu hariduskommisjoni anda ja katkestada esimest lugemist. (O. Liigand (rhw.): Mis see hariduskommisjon temaga teeb?) Need on paralleel-ettepanekud: anda haridus-

kommisjoni ehk wõtta wastu. Sõna on hääletamise korra kohta rkl. Piiskar'il.

J. Piiskar (is.): Need ettepanekud ei ole mitte paralleelsed, waid minu ettepanek tuleb enne hääletamisele. Kui selle saatus ära otsustatakse, siis wõib otsustamisele tulla, kas eelnõu wastu wõtta, wõi tagasi lükata. Panen ette minu ettepanekut enne hääletada ja siis otsustada, kas eelnõu wastu wõtta wõi mitte.

Juhataja **L. Raudkepp**: Hääletamisele tuleb ettepanek: anda käesolew seaduseelnõu hariduskommisjoni. (Hääletatakse.) Wastu on enamus. (Hüüded kohalt: Ära lugeda!) (Hääletatakse, loetakse hääli.) Nähtaw enamus on wastu. Wõin konstateerida. Sellega on rkl. Piiskar'i ettepanek tagasi lükatud. Nüüd tuleb hääletamisele, kas üldse wastu wõtta wõi tagasi lükata. (Hääletatakse.) Nähtaw enamus on wastu, sellega on see seaduseelnõu lugemisel tagasi lükatud. (J. Hüneron (põl.): Lõpetada!) On ettepanek tehtud koosolekut lõpetada. (Hääletatakse.) Nähtaw enamus on koosoleku lõpetamise wastu. Sellega läheb Riigikogu päewakorras edasi.

8. Asunikkudele ehitusaastatel toetusandmise seadus — II lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **H. Ostrat** (loeb): Asunikkudele ehitusaastatel toetusandmise seadus.

B. Oja (tõer.): Teen ettepaneku seda pealkirja muuta, nimelt wõtta pealkirjaks „Asunikkude lisaehituslaenu seadus.“ Ma põhjendan seda sellega, et käesolewas seaduses ei ole mingisugust toetust ette nähtud, waid see on ainult lisaehituslaenu seadus. Need krediidid, mis selleks senni määratud, ei ole nii suured, kui ehituslaenuseadus seda ette näeb. Ma arwan, et walitsus, kes käesolewa seaduse ümber on töötanud, seda tahab konstateerida, et sennine laen on wäikene olnud ja seda käesolewa seadusega suurendada tahab. See wõiks olla teatud ergutusrahaks neile asunikkudele, kes ehitanud on, seega tahab olla lisaehituslaen. Selle seaduseelnõu § 2 näitab, et see laen muud ei ole kui lisaehituslaen. Arwan, et seaduse pealkirjaks peaks olema wastaw nimetus.

A. Kütt (as.): Teen ettepaneku seaduse pealkirjaks wõtta „Asunikkude ehitusaastatel rendi ärajätmise seadus“, eeldades, et järgmised parandused teiste paragrahwide juures wastu wõetakse.

Juhataja **L. Raudkepp**: Sõna on rkl. Reesen'il. (A. Tupits (põl.): Weel üks asunik! H. Bauer (kristl.): Dekret ob isdaanii.)

J. Reesen (wäljasp. rhm.): (A. Tupits (põl.): Pealkiri hoopis ära jätta!) Juba I lugemisel juhtisin tähelepanu selle peale, et asunikkude rent on iseäraline maksukohustus, mida teistel kodanikkudel kanda ei tule. Praegu on raske põllumajanduslik aasta, sellepärast ei ole see erimaks kuidagi õigustatud. Seda rasket aega silmas pidades teen ettepaneku seaduse pealkirjaks wõtta „Asunikkude rendi ärajätmise seadus.“ (J. Temant (põl.): Kas mõni weel üle pakub?) Seaduse sisu saab ka meie rühm esitama.

Juhataja **L. Raudkepp**: Lõp sõna on aruandjal.

Aruandja **H. Ostrat**: Siin on ette toodud kolm pealkirja parandust, aga et need pealkirjad kooskõlas ei ole seaduse sisuga, siis jään mina, kui rahaasjanduse komisjoni aruandja endise pealkirja juurde.

Juhataja **L. Raudkepp**: Selle seaduse pealkirja kohta on neli ettepanek: 1) komisjoni poolt esitatud, 2) rkl. Oja poolt „Asunikkude lisaehituslaenu seadus“, 3) rkl. Kütt'i poolt „Asunikkude ehitusaastatel rendi ärajätmise seadus“ ja 4) rkl. Reesen'i poolt „Asunikkude rendi ärajätmise seadus.“ Rkl. Kütt'i ettepanek käib umbes niisama, kas on ühinemise wõimalust? Et need paralleel ettepanekud on, siis hääletan esiteks ainult „poolt“. (Hääletatakse.) Hääletamise tagajärjed on järgmised: Komisjoni ettepanek on saanud poolt 30 häält, rkl. Oja ettepanek poolt 5 häält, rkl. Kütt'i ettepanek poolt 2 häält ja rkl. Reesen'i ettepanek poolt 6 häält. Ma konstateerin, et ükski ettepanek ei ole absoluutset enamust saanud. Asun ettepanekute hääletamisele „poolt“ ja „wastu“, saadud hääletarwu suuruse järjekorras. (Hääletatakse.) Hääletamise tagajärjed on järgmised: Komisjoni ettepanek sai poolt 32 häält, wastu 1; rkl. Reesen'i ette-

panek poolt 8, wastu 26; rkl. Oja ettepanek poolt — 2, wastu 26; rkl. Kütt'i ettepanek — poolt 2, wastu 28. Seega on komisjoni ettepanek wastu wõetud. (J. Reesen (väljasp. rhm.): Palun kwoorumi kindlaks teha.) Kwoorumi küsimus on üles tõstatatud. Koos on 59 Riigikogu liiget, seega on kwoorum koos ja Riigikogu läheb oma töös edasi.

Aruandja H. Ostrat (loeb):

§ 1. Riigimaade asunikudele, kes maa eest renti maksawad ning kellel maad kindlate kruntidena kasutamiseks on antud 1. maist 1920 a. peale vähemalt kuueaastase rendilepingu alusel ja kes esimese wiie rendiaasta jooksul oma krundile elumaja wõi lauda on ehitanud wastawalt põllutöoministeeriumi poolt ülesseatud ehitusnõuetele, kui krundil selleks otstarbeks kasutatawaid hooneid warem ei olnud, antakse rendi tasumiseks ühekordset toetust rahas:

- 1) elumaja ehitamise korral Mrk. 9.600.—
- 2) lauda " " " 4.800.—

Märkus. Selle seaduse alla kuuluvad ka endised mõisatöölised ja kandikohapidajad, kes maad saanud.

A. Kütt (as.): Mina teen oma rühma nimel järgmise ettepaneku:

§ 1-se lõpusõna „antakse rendi tasumiseks ühekordse jne. kunni märkuseni välja jätta ja asemele panna:

„wabastatakse ehitusaastatel rendimaksust järgmiselt:

- 1) need, kelle rendimäär on kunni 150 rukki kilogrammi a) elumajaehitusel 4 aastaks, b) laudaehitusel — 2 aastaks;
- 2) need, kelle rendimäär on 150 kunni 300 rukki kilogrammi: a) elumajaehitusel 3. aastaks, b) laudaehitusel 1½ aastaks;
- 3) need, kelle rendi määr 300—600 rukki kilogrammi: a) elumajaehitusel 2 aastaks, b) laudaehitusel 1 aastaks;
- 4) need, kelle rendi määr on 600 rukki kilogrammist üle: a) elumajaehitusel 1 aastaks, b) laudaehitusel ½ aastaks.

Mina tähendasin selle seaduse esimesel lugemisel oma rühma nimel, et see seadus niisugusel kujul, nagu rahaasjanduse komisjon teda ette pannud, muud midagi ei anna, kui ainult kõlawa nime ja see toetuse andmine ehitusaastatel ei ole midagi muud, kui tõsisest toetusest kõrwale hoidmine. Minule wõidakse jällegi etteheiteid teha, nagu seda wiimati tehti,

et mina ei arwesta siin riigikassa seisukorraga. Wabariigi Walitsus ajab kokkuhoidmise poliitikat ja riigikassa seisukord ei luba teisiti talitada. Mu härrad! Kui riigikassa seisukord seda tõesti ei luba selle küsimuse juures, siis ei tähenda see weel sugugi, et sarnast poliitikat ka muude küsimuste juures aetakse, waid palju enam, see tähendab, et siin tahetakse kokku hoida, et teises kohas, kus erahuwi asjale lähemal, lähedamalt talitada wõiks. Selle sama rahaministrile, kes rahaasjanduse komisjonis riigikassa seisukorda alla kriipsutas, ei olnud see seisukord Aseri wabriku ärakinkimise juures mitte tähtis. Ma tähendasin selle seaduse esimese lugemise puhul hulgalise metsa ärakinkimise peale ilma kindla plaanita, mis riigikassale sajad miljonid kahju on toonud. Waadake, kui nüüd riigikassa raske seisukord ei luba asunikude renti ehitusaastatel ära jätta, siis ei ole need ettetoodud põhjendused weel asjaolud, mis asunikude nõudmist mitteõigustatuks teeksid, hoopis selle wastu, kus kõiki wõimalusi riigi sissetulekute suurendamiseks ära ei ole kasutatud ja on wõimaldatud üksikutele ärimeestele riigikassa arwel omale warandusi koguda. Teie wõite ju meie rühma poolt esitatud parandused tagasi lükata, aga ma ütlen: tagasi lükata ei saa teie mitte seda meelegibedust, mis asunikude peres tekib, eraäriajamise kohta riigimajanduse ja riigikassa arwel.

J. Reesen (väljasp. rhm.): Ehk küll minu poolt esitatud pealkiri tagasi lükati, siiski esitan sellele pealkirjale wastawalt parandusettepaneku § 1-se kohta. See parandusettepanek oleks järgmine: „Maa-seaduse § 1 põhjal wõõrandatud maade kasutamise eest renti nende kasutajatelt ei wõeta.“ Ma juba olen selle seaduse esimesel lugemisel selle peale tähelepanu juhtinud, et see rent, mida maa kasutamise eest wõetakse ja mida härra Martna nimetas „maa, kui walmistusabinõu maksuks“ on niisugune maks, mida teistel kodanikkudel maksta ei tule ja sellepärast ei tuleks seda ka asunikudel maksta. Kui tahetakse õiglaselt talitada, siis wõiks ju iõukamatele asunikudele rokkem sissetuleku maksu wõi liikumata waranduse maksu peale panna. Praeguse olukorra juures eriti peab saama maksupoliitika rewideerimisele wõetud, sest kaudsed, kui ka otsekohesed maksud ei ole praegusel

kujul õiglaselt jaotatud, waid lasuwad suuremalt osalt kehwide õlgadel. Et aga asunikude keskel mitmesuguseid kihtisid on, siis wõib juba selle järele talitada, kuidas kellegi sissetulek. Ei pruugi niisugust seisukorda luua, kus ühel osal riigikodanikkudel on kohustused kanda, mida teistel mitte ei ole ja mida kuidagi õigustada ei saa.

Juhataja L. Raudkepp: Lõpuseõna on aruandjal.

Aruandja H. Ostrat: Rkl. härra Reesen'i paranduse kohta peab tähendama, et see tänase seadusega sugugi kooskõlas ei ole. Härra Reesen'il tuleks täiesti uue seaduseelnõuga esineda, sest tema parandus käsitab täielist rendi ärajätmist, millel käesolewa seadusega midagi ühist ei ole. Mis puutub parandusse, mis härra Kütti poolt ette toodi, siis peab tähendama, et see parandus wiib käesolewa seaduse sisuliselt sinnasamasse tagasi, nagu ta härra Kütti ja teiste poolt Riigikogule esitatud oli ja mida rahaasjanduse komisjon neil põhjustel tagasi lükkas, et ta kehwemaid vähem ja jõukaid rohkem toetab ja riigikassale ülejõu käib. Et meie riigi eelarwes puudujäägid on, mida ainult krediid operatsioonidega katta saab, siis ei wõi riik 200-miljonilisest sissetulekust mitte loobuda. Kaks esimest põhjendust, mille pärast rendiärajätmise seaduseelnõu komisjonis tagasi lükati, oleks rkl. Kütti parandusega küll lahendatud, kuid rendi tasumine riigile ei ole paranduses mitte ette nähtud, sellepärast ei ole see ettepanek rahaasjanduse komisjoni seisukohalt mitte wastuwõetaw. Teen rahaasjanduse komisjoni nimel ettepaneku paragrahwi muutmata wastu wõtta.

Juhataja L. Raudkepp: On kaks ettepanekut tehtud. Üks rkl. Kütti poolt järgmise sisuga:

„§ 1 lõpusõnad „antakse rendi tasumiseks ühekordset“ jne. kunni märkuseni — wälja jätta ja asemele panna: wabastatakse ehitusaastatel rendimaksust järgmiselt: 1) need, kelle rendimäär on kunni 150 rukki kilogrammi a) elumajaehitusel, 4 aastaks, b) laudaehitusel — 2 aastaks; 2) need, kelle rendi määr on 150—300 rukki kilogrammi a) elumajaehitusel 3 aastaks, b) laudaehitusel 1½ aastaks; 3) need, kelle rendi määr 300—600 rukki kilogrammi a) elumajaehitusel 2

aastaks, b) laudaehitusel — 1 aastaks; 4) need, kelle rendi määr 600 rukki kilogrammist üle a) elumajaehitusel 1 aastaks, b) laudaehitusel ½ aastaks.“

Teine ettepanek, mis rkl. Reesen'i poolt tehtud, et § 1 järgmiselt wõtta:

„§ 1. Maaseaduse § 1 põhjal wõoran-datud maade kasutamise eest renti nende kasutajatelt ei wõeta.“

(Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on rkl. Kütti ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb rkl. Reesen'i ettepanek, nagu ma seda ette lugesin. (Hääletatakse.) Ettepanek on nähtawa enamusega tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb rahaasjanduse komisjoni ettepanek. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 1 wastu wõetud.

Aruandja H. Ostrat (loeb): § 2. Toetussummad antakse wälja peale hoone sarikate alla wiimist ja arwatakse riigi poolt asunikkuudele antawa ehituslaenu juurde.

L. Johanson (sd.): Eesti sotsiaaldemokraatliku rühma nimel teen ettepaneku wälja jätta sellest paragrahwist teine rida, nimelt „ja arwatakse riigi poolt asunikkuudele antawa ehituslaenu juurde.“

Sotsiaaldemokraatlik rühm on oma ettepanekut põhjendanud juba I lugemisel, nii et mul seda täna tarwis korrata ei ole.

B. Oja (töer.): Toetan täiesti rkl. Johanson'i ettepanekut, kuid kahtlen selle juures, et ta wastu wõetakse, sellepärast teen ettepaneku lõppu juurde lisada „ilma protsentideta.“

Ma põhjendan seda sellega, et Wabariigi Walitsuse poolt on 4. oktoobril 1922 a. wälja antud määrus, kus asunikkuudele ehitusaastatel rent wõlgu jäetakse ja selle wõla pealt protsenti ei wõeta.

Juhataja L. Raudkepp: Lõpuseõna on aruandjal.

Aruandja H. Ostrat: Need mõlemad parandused, mis siin härrad Johanson ja Oja ette tõid, olid rahaasjanduse komisjonis arutamise all ja neid parandusi ei wõetud seal wastu, sellepärast ei

saa mina, kui rahaasjanduse komisjoni aruandja nendega ühineda, kuigi nad mulle isiklikult wastuwõetawad on.

Juhataja L. Raudkepp: Peale komisjoni ettepaneku on weel 2 parandus-ettepanekut. Esimene laiema ulatusega rkl. Johanson'i poolt ja nimelt: § 2. maha kustutada: „ja arwatakse riigi poolt asunikkudele antawa ehituslaenu juurde.“

Teine ettepanek on rkl. Oja poolt: § 2. lõpu juurde lisada sõnad: „Ilma protsentideta.“

Kes on rkl. Johanson'i ettepaneku poolt? (Hääletatakse.) Wastu on enamus. (Hüüded: Ära lugeda!) (Hääletatakse, loetakse hääli.) (L. Johanson (sd.): Härra Tonkman wõiks kõike hääletada.) Ettepaneku poolt on 15 häält, wastu 28 häält — seega tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb rkl. Oja ettepanek. (Hääletatakse.) (L. Johanson (sd.): Ei olegi nii rõhuw enamus.) Rkl. Oja ettepaneku poolt on 17 häält, wastu 27 häält, — seega tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb § 2 komisjoni redaktsioonis. (Hääletatakse.) § 2 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja H. Ostrat (loeb): § 3. Käesolewa seaduse täidewiimiseks on õigus põllutööministril kokkuleppel rahaministriga korraldawaid määrusi wälja anda.

Juhataja L. Raudkepp: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 3 wastu wõetud. — seega on seadus II lugemisel wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juurde, mis on II lugemisel, mitte III lugemisel, nagu päewakorras eksikombel trükitud.

9. Wabaladude seadus — II lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **J. Kukk** (loeb): Wabaladude seadus.

Juhataja L. Raudkepp: (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seaduse pealkiri wastu wõetud.

Aruandja J. Kukk (loeb): § 1. Wabaladud asutatakse ja kasutatakse kas riigi poolt Wabariigi Walitsuse korraldusel ehk omawalitsuste, borsekomiteede, eraseltside ja eraisikute poolt Wabariigi Walitsuse loal ja tema poolt kinnitatud eripõhikirjade alusel. Wabaladu asutamise loas määratakse ka kindlaks kautsjon, mis wabaladu omanik kauba hoiule andjate ja tolliasutuste huwide kindlustamiseks riigikassasse peab deponeerima.

Juhataja L. Raudkepp: (Hääletatakse.) § 1 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja J. Kukk (loeb): § 2. Wabaladusid wõib asutada sisseweo ja wäljaweo kaupade jaoks ühiselt, wõi kummagi liigi kaupade jaoks eraldi.

Juhataja L. Raudkepp: (Hääletatakse.) § 2 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja J. Kukk (loeb): § 3. Kaupa wõetakse hoiule ladu administratsiooni poolt kaubakäsitaja kirjaliku teadaande põhjal, kusjuures kauba omadust ja kaalu kontroleeritakse ladu administratsiooni poolt ainult kauba hoiuleandja soowil. Wastuwõetud kaup kantakse laduraamatutesse, mille wormid töötab wälja laduadministratsioon, kokkuleppel kohaliku tolliasutusega ja kinnitab rahaminister.

Laduadministratsioon wõib kaubakäsitaja ülesandel oma peale wõtta hoiuleantawa kauba kinnitamist hoiuleandja arwel ja tema poolt juhatatud kinnitusseltsides.

Juhataja L. Raudkepp: (Hääletatakse.) § 3 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja J. Kukk (loeb): § 4. Kaupa wõetakse hoiule teatawaks tähtajaks ehk tähtajata, kuid mitte üle kolme aasta.

Ladu hoiu- ja töödetsid kinnitatakse rahaministri poolt, kokkuleppel kaubandustööstusministriga.

Juhataja L. Raudkepp: (Hääletatakse.) § 4 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja J. Kukk (loeb): § 5. Ladudesse ei wõeta wastu külgehak-

kawate haiguste ülekandmise mõttes hädaohtlikku ja kiirelt rikkiminewat kaupa, kergesti süttiwaid ja plahwatawaid aineid, ja ka kaupa, mis halwasti mõjuda võib muu ladus hoitawa kauba peale.

Juhataja L. Raudkepp: (Hääletatakse.) § 5 on nähtawa enamuslega wastu wõetud.

Aruandja J. Kukk (loeb): § 6. Kõik töö wabaladudes, mis seotud kauba ümberpaigutamisega ja teiste operatsioonidega, korraldab laduadministratsioon oma töölistega ja ainult administratsiooni iseäralise loaga kauba hoiule andja.

Kauba wedu ladudesse ja ladudest sünnib kauba hoiule andja abinõudega ehk toimetatakse erilepingu põhjal laduadministratsiooni poolt, kokkukõlas tollikorraldustega.

Juhataja L. Raudkepp: (Hääletatakse.) § 6 on nähtawa enamuslega wastu wõetud.

Aruandja J. Kukk (loeb): § 7. Wabaladude jaotus, nende üldised operatsioonid ja ladu ning panditunnistuste wäljaandmine käib määruste alla, mis Wene seaduste kogu XI kõite II jaos (Ustaw torgowõi) §§ 766—769, 773—775, 778—819 kaubaladude kohta on ette nähtud, täiendusega, et nendes määrustes ettenähtud õigused teostab rahaminister kokkuleppel kaubandus-tööstusministriga ja et kauba hoiutähtaeg selle seaduse § 4 wastawalt muutub.

Juhataja L. Raudkepp: (Hääletatakse.) § 7 on nähtawa enamuslega wastu wõetud.

Aruandja J. Kukk (loeb): § 8. Wabaladud ja nendes hoitaw kaup seisab kohaliku tolliasutuse walwe all.

Juhataja L. Raudkepp: (Hääletatakse.) § 8 on nähtawa enamuslega wastu wõetud.

Aruandja J. Kukk (loeb): § 9. Wabaladudesse võib mahutada wastawalt ladu otstarbele (§ 2): 1) wäljamaa kaupa —

a) otsekohe pärast kauba sissewedu ja wäljalaadimist, ja

b) üldistest riigi- ja eratolliladudest ülewiidawat ning wäljamaale tagasiweetawat kaupa, nende tähtaegade piirides ja tingimustel, mis makswas tolliseaduses ette nähtud;

2) sisemaa kaupa —

a) harilikus korras wäljaweetawat, — pärast tolli- ja teiste riiklikkude maksude tasumist;

b) wäljamaale weetawat kaupa, mille pealt tollimaks sisseweetud materjaalide eest tagasi makstakse, ehk

c) teistel tolliseaduses ettenähtud eesõigustatud tingimistel wäljaweetawat kaupa, pärast kõigi nende tingimuste täitmist.

Juhataja L. Raudkepp: (Hääletatakse.) § 9 on nähtawa enamuslega wastu wõetud.

Aruandja J. Kukk (loeb): § 10. Kauba hoiutähtaeg wabaladudes on tollinõuete poolest piiramata ja oleneb ainult § 4 ettenähtud tähtajast.

Juhataja L. Raudkepp: (Hääletatakse.) § 10 on nähtawa enamuslega wastu wõetud.

Aruandja J. Kukk (loeb): § 11. Kauba mahutamine wabaladudesse sünnib tolliasutuse walwel. Kauba wastuwõtmise kohta annab laduadministratsioon tolliasutusele kirjaliku teadaande. Kui ladudes ei töötata, siis peawad need seisma administratsiooni ja tolliasutuse luku ja plommi all. Kõik tööd toimetatakse wabaladudes (§ 13) tolliasutuse teadmisel. Maksud tolli järelwalwe ja kauba rewideerimise eest (§ 17) määratakse kindlaks rahaministri poolt, wastawalt makswatele üldistele tollimäärustele.

Juhataja L. Raudkepp: (Hääletatakse.) § 11 on nähtawa enamuslega wastu wõetud.

Aruandja J. Kukk (loeb): § 12. Tolliasutusel on õigus ladudes peetawaid raamatuid (§ 3) ja ladudes hoitawat kaupa igal ajal kontroleerida.

Juhataja L. Raudkepp: (Hääletatakse.) § 12 on nähtawa enamuslega wastu wõetud.

Aruandja J. Kukk (loeb): § 13. Ladudes hoitawat kaupa võib sorteerida, puhastada, ümber pakkida ja wähemateks üksusteks jagada, kuiwõrd see ei ole kauba ümbertöötamine. Kõik eelnimetatud tööd märgitakse laduraamatusele (§ 3). Nimetatud operatsioonidest tekkinud jätised ja pakkimise materjaalid

lastakse ladust wälja samasugustel alustel, kui kaupa (§ 14), ehk häwitatakse ära tolliesitaja juuresolekul.

Hoitawatest kaupadest wõib wõtta proowe, mis ka ära märgitakse laduramatutesse. Kui tollimaks wõetud proowist iga kauba partii kohta on üle 100 marga, siis tulewad proowid tolliasutusele ette panna tollimaksu õiendamiseks (§§ 14, 15 ja 17).

Juhataja L. Raudkepp: (Hääletatakse.) § 13 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja J. Kukk (loeb): § 14. Ladudes hoitaw kaup lastakse wälja: a) siseturule — pärast tolli ja teiste maksude tasumist; b) transiidina Eesti kaudu wäljamaale saatmiseks; c) otsekoheseks wäljaweoks wäljamaale.

Märkus. Ladudesse mahutatud sisemaa kauba siseturule tagasilaskmine sünnib kaupade wäljamaalt tagasiweo kohta makswate määruste järele.

Juhataja L. Raudkepp: (Hääletatakse.) § 14 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja J. Kukk (loeb): § 15. Kauba ladudesse mahutamiseks (§ 9) ja ladudest wäljalaskmiseks (§ 14), peab kaubakäsitaja kohalikule tolliasutusele esitama kirjaliku teadaande, nõutawatel kordadel tolliseaduses ettenähtud wormidest ja tingimustest kinni pidades.

Juhataja L. Raudkepp: (Hääletatakse.) § 15 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja J. Kukk (loeb): § 16. Wastutawaks kaubakäsitajaks tolliasutuse ees loetakse:

a) enne kauba mahutamist ladusse — isik, kes tolliseaduse järele kaubakäsitajaks tunnustatakse;

b) pärast kauba mahutamist ladusse laduadministratsioon.

Juhataja L. Raudkepp: (Hääletatakse.) § 16 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja J. Kukk (loeb): § 17. Kui kaupa soowitakse siseturule lasta, toimetatakse tollirewideerimist hoiukohal ehk iseäralises ruumis ladu juures. Tollirewideerimisel tarwimise wa tööjõu, niisama kaalud ja teised mõõtmise

abinõud peab muretsema laduadministratsioon. Rewideeritud kauba eest tulewad samal päewal tollimaksud õiendada ja samal päewal ka kaup ladust wälja wõtta.

Juhataja L. Raudkepp: (Hääletatakse.) § 17 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja J. Kukk (loeb): § 18. Kui kaubad ladudes häwinewad ehk kaowad tulekahju, weeuputuse ja teistel looduslikkuldel ehk muudel ärawõitmata põhjustel (force majeure), siis seatakse kokku selle kohta akt laduadministratsiooni, kohaliku politsei ja tolliasutuse esitaja poolt.

Täiesti häwinenud kauba tollimaks jäetakse ära.

Juhataja L. Raudkepp: (Hääletatakse.) § 18 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja J. Kukk (loeb): § 19. Tollile alluwa kauba müügi korral oksjoni teel ladude administratsiooni poolt, peawad kõik tollimaksud tasutud olema enne kauba wäljalaskmist ladust.

Juhataja L. Raudkepp: (Hääletatakse.) § 19 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja J. Kukk (loeb): § 20. Ladudest siseturule lastawa kauba pealt määratakse tollimaks selle tollitariifi põhjal, mis kauba rewideerimise ja ladust wäljalaskmise (§ 17) päewal maksew on, ja selle kaalu ning hulga pealt, mis wäljalaskmise juures kindlaks tehtud.

Juhataja L. Raudkepp: (Hääletatakse.) § 20 on nähtawa enamusega vastu wõetud.

Aruandja J. Kukk (loeb): § 21. Kauba paigutamine wabaladudesse ja sealt wäljalaskmine tolliasutuse teadmiseta wõi loata ehk wale teadaande põhjal loetakse salakaubitsemiseks ja nimelt: ladudesse paigutamine salawäljaweoks, ladudest wäljalaskmine — salasisseweoks.

A. Jõeäär (sd.): Austatud Riigikogu liikmed! § 21 järele loetakse salakauba paigutamine tolliladudesse ja sealt wäljalaskmine salakaubitsemiseks, kuid seal juures on tarwilik iga kord wahet teha, kas salasisseweo wõi salawäljaweoga

tegemist on, sest karistused kummagi liigi eest on üksteisest põhjalikult lahku-minewad ja sellepärast on tarwilik kindlat wahet teha, kumba liiki kuriteoga tegemist on. Käesolew seadus näeb ette neli wõimalust ja nimelt 1) sisemaa kauba ladudesse paigutamine, 2) wäljamaa kauba ladudesse paigutamine, 3) sisemaa kaudu ladust wäljalaskmine ja 4) wäljamaa kauba ladust wäljalaskmine. Salasisseweoks loetakse igasuguse kauba ladudest wäljalaskmine; igasuguse kauba ladudesse ilma tolliasutuse loata paigutamine aga salawäljaweoks. Oma-maa kauba kohta on see täiesti õige, kuid wäljamaa kauba kohta ei oleks see mitte õiglane sellepärast, et kui wäljamaa kaupa wabaladudesse salaja paigutatakse, siis mitte selleks, et seda seal tagasi wäljamaale wiia, waid et sisemaale tuua. Kui siis sarnast tegewust karistatakse salawäljaweo kohta käiwate kergete trahwinnormide järele, kuna tegelikult sarnastel juhtumistel tingimata on tegemist salasisseweoga, mis kõrgema karistuse alla kuulub, on arusaadaw, et kui sarnast katset wõrdlemisi kerge karistusega karistatakse, see suurematele kuritarwitustele sel alal põhjust saab andma. Wale teadaande põhjal wõib wäga kergesti ja täiesti ilma mingi kontrollita laewadelt igasugu kaupe wabaladudesse toimetada. Näituseks wõib deklareerida nagu oleks puuwillad sisse pakitud, kuid selle asemel wõiwad näiteks siidisukad selles kastis olla. On kaupa korda läinud wabaladudesse sisse wiia, siis on siseturule wäljalaskmine sealt igatahes palju kergem kui laewalt ja wõimalused salakaupa ladust salaja wälja toimetada, wäga suured. Selle tõttu oleks õigem salaja ladudesse paigutatud wäljamaa kaupade pealt karistust määrata kui salasisseweo eest. Teen ettepaneku § 21 järgmiselt muuta: Kauba paigutamine wabaladudesse ja sealt wäljalaskmine tolliasutuse teadmisseta wõi loata ehk wale teadaande põhjal loetakse salakaubitsemiseks ja nimelt: sisemaa kauba ladudesse paigutamine — salawäljaweoks, ladudest wäljalaskmine ja wäljamaa kauba ladudesse paigutamine — salasisseweoks.

Juhataja L. Raudkepp: Lõpuseõna on aruandjal.

Aruandja J. Kukk: Rkl. Jõeäär'i poolt tehtud ettepanek oli komis-

jonis arutuse alla ja komisjon leidis, et see mitte wastuwõetaw ei ole. Wabaladud seisawad eriliselt kõwa tolliwalwe all ja konterbandi hädaoht sellega minimaalne. Komisjoni nimel ma selle ettepanekuga ühineda ei saa.

Juhataja L. Raudkepp: Riigikogu liikme Jõeäär'i ettepanekuga ei ole aruandja ühinenud. Panen selle paranduse hääletamisele. (Hääletatakse.) Poolt on 7 häält, vastu — 25, seega on rkl. Jõeäär'e ettepanek tagasi lükatud.

Panen § 21 hääletamisele. (Hääletatakse.) § 21 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja J. Kukk (loeb): § 22. Kauba wabaladudesse wastuwõtmise, seal hoidmise ja sealt wäljalaskmise kord (§ 13) määratakse kindlaks juhtnöörides, mis wälja töötatakse ladu-administratsiooni ja tolliasutuse poolt ning kinnitatakse rahaministri poolt kokkuleppel kaubandus-tööstusministriga.

Juhataja L. Raudkepp: (Hääletatakse.) § 22 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja J. Kukk (loeb): § 23. Rahaministril on õigus kokkuleppel kaubandus-tööstusministriga wälja anda käesolewa seaduse käsitamiseks ja seletamiseks täitmismäärusi.

Juhataja L. Raudkepp: (Hääletatakse.) § 23 on nähtawa enamusega wastu wõetud, — seega on seadus II lugemisel wastu wõetud.

10. Ebaõigete kaubanimetuste keeluseadus — II lugemisel. Üldkomisjoni aruandja **A. Tamm (loeb):** Ebaõigete kaubanimetuste keeluseadus.

Juhataja L. Raudkepp: (Hääletatakse.) Pealkiri on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja A. Tamm (loeb): § 1. Keelatud on sisse wedada, ladus hoida ja wälja wedada, wälja töötada, müüa ja müügile lasta kaupasad, mis endal wõi oma lähemal ümbrikul wõi wälispidisel pakkimisel kannawad kaupade pärit-

olu, sordi, iseloomu wõi eriomaduste kohta otsekohe ehk kaudselt walenäiteid andwaid märkisid, nimesid ehk pealkirju.

Kauba päritolu kohta kaudselt walenäiteid andwaks ei loeta, kui kauba wõi selle katte sisse wõi peale tehtud märk ei ole kauba päritolu koha keeles wõi märgi kujutus kauba päritolu kohale wõõras.

Juhataja L. Raudkepp: (Hääletatakse.) § 1 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja A. Tamm (loeb): § 2. Kaupade peale, mille eriomadused ei olene maapinnast ehk kliimast, ei laiendata § 1. ettenähtud keeldu:

1) kui teatawat kohta näitawa märgiga, nimega wõi pealkirjaga tähendatakse kaubandusliku kombe järele ainult kauba sort, walmistusiis ehk muud sarnast,

2) kui ebaõige märgi, nime wõi pealkirja kõrwal kergelt tähepandawal kujul ning püsiwal wiisil kauba õige päritolu wõi sort tähendatud.

Nende kaupade nimekiri, mille eriomadused maapinnast ja kliimast olenewad, ja selle nimekirja muudatused määratakse kindlaks Wabariigi Walitsuse poolt kaubandus-tööstusministri ettepanekul ja awaldatakse „Riigi Teatajas.“

Juhataja L. Raudkepp: (Hääletatakse.) § 2 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja A. Tamm (loeb): § 3. § 1 ettenähtud keelu rikkujaid karistatakse nuhtlusseaduse § 1357² järele.

Juhataja L. Raudkepp: (Hääletatakse.) § 3 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja A. Tamm (loeb): § 4. Käesolew seadus hakkab maksma

ühe kuu pärast peale tema awaldamist „Riigi Teatajas“.

A. Tupits (põl.): Teen ettepaneku selles paragrahwis ühe kuu asemel wõtta 3 kuud. See on tarwilik sellepärast, et kuna siimaani sarnast keeldu ei olnud, siis on neid kaupsid palju walmistatud ja kauplused neid täis ja neid ei ole võimalik ühe kuu jooksul turult kõrwaldada. Kui nüüd karistama hakatakse kaupmehi, kes wastawate saadustega kauplewad, siis tooks see arusaamatusi ja segadust. Nimetused peaks ümber muutma ikkagi asutus, kes neid saadusi on walmistanud. Iga kauplus ei wõi ise hakata siltisid ja nimesid kõrwaldama, see poleks loomulik. Kolme kuu jooksul aga oleks kõike seda märksa kergem teha. Teiseks on teiste samalaadi muudatuste juures pikem täht-aeg antud. Sisseweetawate kaupade tollimärkidega warustamise kohta hakkab seadus teatawasti alles uuest aastast maksma, nii et siin oleks küll üks kuu liig lühikene aeg. Teen ettepaneku ühe kuu asemele kolm kuud käesolewas paragrahwis wõtta.

Juhataja L. Raudkepp: Lõpuseõna on aruandjal.

Aruandja A. Tamm: Meil oli see komisjonis põhjalikul arutusel ja meie jäime ühe kuu juurde, nii et parandusega ei saa mina komisjoni nimel ühineda.

Juhataja L. Raudkepp: On tehtud ettepanek rkl. Tupits'a poolt, et ühe kuu asemel wõtta kolm kuud § 4-das. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on parandus wastu wõetud. Hääletamisele tuleb § 4 ühes parandusega. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 4 ja ühes sellega terve seadus II lugemisel wastu wõetud.

Päewakord on läbi. Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 10.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu abiesimees **L. Raudkepp.**

Sekretäär **T. Kalbus.**